Szczegółowa analiza koncepcyjna polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego

| Stan na dzień: 18 listopada 2026 r.

Kofinanziert von der Europäischen Union
Współfinansowany przez Unię Europejską

Zamawiający: Miasto Guben
Gasstraße 4
03172 Guben

Wykonawca: complan Kommunalberatung GmbH
Voltaireweg 4
14469 Poczdam
tel. 0331-20 15 10
info@complangmbh.de

Osoby kontaktowe: dr Jana Fuchs
jana.fuchs@complangmbh.de
Irina Barke
irina.barke@complangmbh.de

Stan na: 18.11.2026

Spis treści

1 Kontekst i cel 4

2 Podstawy 5

2.1 Podstawy koncepcyjne: rozwój miast i regionu, stosunki polsko-niemieckie 5

2.2 Status quo: Gubin i Guben w 2026 r. 7

Portrety miast 7

Krajobraz muzealny i wystawienniczy w Guben i Gubinie w 2026 roku 9

Wyzwania i potencjalne możliwości 12

3 Polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie Guben/Gubin – punkt wyjścia, dwie długoterminowe opcje 13

3.1 Możliwa wizja muzeum sąsiedzkiego 14

3.2 Opowiadanie o polsko-niemieckim sąsiedztwie 16

3.3 Punkt wyjścia: Polsko-niemieckie laboratorium muzealne 19

Dygresja na temat inspirującego przykładu: Laboratorium Muzealne w Kyritz 21

Możliwe tematy nadrzędne 23

Przykład realizacji: Pierwsza polsko-niemiecka wystawa 25

Obudź społeczeństwo obywatelskie: polsko-niemiecka przestrzeń otwarta 28

3.4 Polsko-niemieckie zbiory muzealne 29

4 Przejście do działania 32

4.1 Plan etapowy 32

Etap 1: Stworzenie wspólnych podstaw 33

Etap 2: Testowanie polsko-niemieckiej działalności muzealnej 34

Etap 3: Stworzenie trwałych treści i struktur 35

4.2 Możliwości dofinansowania 36

Publiczne dofinansowanie projektów 37

Prywatne wsparcie projektów 39

Wsparcie inwestycyjne 39

4.3 Warunki ramowe 40

Kwestie dotyczące podmiotów prowadzących 40

Kwestie lokalizacyjne 41

Kwestie kadrowe 43

5 Podsumowanie 45

6 Aneks 47

Bibliografia i źródła 47

Proces partycypacyjny 49

Spis ilustracji 50

1 Kontekst i cel

Od 2021 roku urząd miejski Guben intensywnie pracuje nad restrukturyzacją krajobrazu muzealnego w Guben. Pomysł utworzenia polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego pojawił się po raz pierwszy w ekspertyzie dr. Christiana Hirte dotyczącej zbiorów Muzeum w młynie „Sprucker Mühle“ Guben / „Sprugojski młyn” i od tego czasu był omawiany podczas licznych warsztatów oraz w kolejnych ekspertyzach.[1] W takim polsko-niemieckim muzeum sąsiedzkim wyjątkowa historia Guben i Gubina - miasta położonego w dwóch krajach - ma być konsekwentnie opowiadana i analizowana z dwóch perspektyw. Historia, teraźniejszość i przyszłość na wewnątrzeuropejskiej granicy znalazłyby tu wspólne miejsce.

Niniejsza analiza koncepcyjna, opracowana w ramach projektu dofinansowanego z programu Interreg (Fundusz Małych Projektów) w okresie od marca do listopada 2026 r. na zlecenie władz miasta Guben, opiera się na licznych wcześniejszych ekspertyzach oraz intensywnym procesie refleksji i pracy wielu uczestników polsko-niemieckiej grupy sterującej, a także na wynikach kilku publicznych warsztatów (por. zestawienie w załączniku). Opracowanie koncepcyjne miało w szczególności omówić kwestie „CO” (treści, elementy kluczowe) i „JAK” (kształt, sposób przekazywania), a także warunki ramowe oraz służyć jako podstawa do pozyskania środków finansowych.

Opracowanie koncentruje się na wspólnym polsko-niemieckim procesie dialogu i konkretyzacji, który łączy siły i pomysły po obu stronach Nysy, tworząc w ten sposób istotne podstawy i warunki dla powstania nowego muzeum. Na tej drodze kluczowy krok stanowi utworzenie laboratorium muzealnego. Dlatego koncepcja zawiera, oprócz zaleceń merytorycznych, przede wszystkim plan etapowy z kolejnymi krokami, mający na celu przekształcenie idei muzeum sąsiedzkiego w konkretny, realny do realizacji projekt oraz ustrukturyzowanie i wsparcie dalszych prac wykraczających poza okres trwania projektu. Koncepcja podsumowuje również aktualny stan wiedzy i dyskusji na temat różnych kwestii dotyczących podstawowych uwarunkowań, kierunków działania i możliwości finansowania. Ponadto zebrano jak najbardziej szczegółowo wszystkie różnorodne źródła, wypowiedzi i informacje, które wydają się istotne dla dalszych prac nad tym kompleksem tematycznym.

[1] Por. Hirte, 2021, s. 13 oraz Taubenberger, 2023, s. 10

2 Podstawy

W niniejszym rozdziale przeanalizowano **sytuację wyjściową**, tj. przedstawiono krótki przegląd **status quo** w Guben i Gubinie (ogólnie, a także w odniesieniu do muzeów i wystaw) oraz **podstaw koncepcyjnych**, które mają decydujące znaczenie dla ustalania priorytetów i pozyskiwania funduszy.

2.1 Podstawy koncepcyjne: rozwój miast i regionu, stosunki polsko-niemieckie

Na poziomie miejskim aktualizacja **Zintegrowanej Koncepcji Rozwoju Miasta (INSEK)** z 2025 r. stanowi podstawę rozwoju miasta Guben w nadchodzących dziesięciu latach. W obszarze kultury, turystyki i marketingu miejskiego nie sformułowano żadnych działań odnoszących się bezpośrednio do muzeum. Jednak jako kluczowe działanie zdefiniowano opracowanie **koncepcji marketingowej** obejmującej całe miasto i skierowanej do określonych grup docelowych,[2] , zwłaszcza w kontekście planowanego napływu nowych mieszkańców oraz turystyki.[3] Koncepcja ta wpisuje się w cele obszarów działania **„Wykorzystanie synergii między turystyką i kulturą”** oraz **„Tworzenie atrakcji turystycznych**”. Ponadto dla niniejszego opracowania koncepcyjnego istotne jest to, że w analizie SWOT jako szansę zdefiniowano możliwość rozszerzenia współpracy z Gubinem oraz stworzenie polsko-niemieckiego krajobrazu muzealnego, a jako obszar wymagający działania – „prezentację historii Guben-Gubina w jednym miejscu”. Obecnie miasto Guben nie dysponuje **aktualną, szczegółową strategią rozwoju kultury**. Plan rozwoju kultury pochodzi z 2001 roku. **Nie ma** więc jak dotąd na szczeblu gminnym **wiążącej uchwały dotyczącej wspólnego projektu muzealnego**. Martina Taubenberger w swojej ekspertyzie z 2023 roku zaleciła powiązanie nowej wersji planu rozwoju kultury z uchwałą o realizacji projektu muzealnego.

Na poziomie regionalnym idea wspólnego muzeum wpisuje się w cel **Strategii Kulturalnej Łużyc** opracowanej w latach 2019/2020, polegający na wzmacnianiu, rozwijaniu i budowaniu **projektów flagowych**, **atrakcyjnych zarówno dla gości, jak i mieszkańców**, które mogą stać się ponadregionalnym, a nawet **międzynarodowym unikalnym wyróżnikiem**.[4] Opracowany w ramach szerokiego, partycypacyjnego procesu z udziałem podmiotów działających w dziedzinie kultury w regionie **Plan Kulturalny Łużyc** z lat 2020/21 dąży, poprzez **internacjonalizację Łużyc**, do przekształcenia się w filar idei europejskiej.[5] Planowane muzeum będzie wspierać **Łużyce jako region modelowy**.

Plan rozwoju i działania na lata 2021–2027 Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr [niem. EHK] określa konkretne projekty kluczowe, mające na celu m.in. aktywizację i wyeksponowanie **potencjału krajobrazu kulturowego regionu** w celu tworzenia **wartości dodanej w turystyce**. Niektóre z nich można powiązać z omawianym tutaj projektem: polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie wpisuje się zarówno w kluczowe przedsięwzięcie Bezgranicznie zielono-błękitne - wspólna promocja turystyczna regionu turystycznego Sprewa-Nysa-Bóbr, jak i w kluczowe przedsięwzięcia

[2] Por. INSEK, 2025, s. 147 i nast.

[3] Por. *https://www.guben.de/de/aktuell/pressemeldungen/item/1087-tourismus-in-guben-waechst-weiter*: w 2025 r. odnotowano 10 284 gości (+10,9%) i 22 127 noclegów (+35,2%) – więcej niż kiedykolwiek wcześniej. Wzrosła również średnia długość pobytu do 2,2 nocy. Dla porównania: w 2019 r. odnotowano 8 769 gości i 13 284 noclegi.

[4] Strategia kulturalna Łużyc 2020, s. 9 i nast. oraz s. 54 i nast.

[5] Plan kulturalny, 2021, s. 50 i nast.

„Miteinander. Razem – współpraca w społeczeństwie obywatelskim i administracji", jak i „Transgraniczny region dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Łużyce". Należy się spodziewać, że również w opracowywanym planie rozwoju i działania na następny okres finansowania Interreg zostanie podkreślone znaczenie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz turystyki.[6]

Z punktu widzenia turystyki istnieje ponadto możliwość wykorzystania współpracy ponadregionalnej. Na przykład obszar tematyczny **„Kultura, kultura przemysłowa, historia"** stanowi jeden **z głównych priorytetów koncepcji turystycznej powiatu Spree-Neiße**.[7] Również **sieć kultury przemysłowej** w Brandenburgii w ramach TMB Tourismus-Marketing Brandenburg GmbH oraz inne sieci turystyczne tworzą potencjał dla polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego również z punktu widzenia turystyki.

Na szczeblu kraju związkowego **strategia sąsiedztwa Brandenburgia–Polska**[8], przyjęta w 2021 r., ma na celu bardziej systematyczne powiązania z Polską w różnych dziedzinach życia i polityki. W wielu miejscach strategii podkreślono **rozwój dwumiast**. Strategia dąży do pokonywania przeszkód prawno-administracyjnych, np. przy realizacji innowacyjnych projektów, które mogą pełnić **rolę wzorcową dla polsko-niemieckiego obszaru powiązań**.[9] Jednym z głównych celów strategii sąsiedzkiej Brandenburgii jest wzmocnienie przyjaźni i więzi Polaków z Niemcami i Brandenburgią. **Wspólne upamiętnianie i pamięć**, aktywne zmierzenie się z historią niemiecko-polską i brandenbursko-polską, a także wzajemne zrozumienie, a przede wszystkim wymiana skierowana na przyszłość mają to umożliwiać.[10] Omawiane polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie można perspektywicznie postrzegać jako **taki modelowy projekt**, który w ramach wspólnej polsko-niemieckiej przestrzeni edukacyjnej, w szczególności dzieciom i młodzieży, przekazuje wiedzę o głębokich powiązaniach między Brandenburgią i Polską.[11]

W celu strategicznego i długoterminowego rozwoju oraz stabilizacji stosunków polsko-niemieckich i współpracy w regionie przygranicznym od 1990 roku powstały i zostały ratyfikowane różne dokumenty ramowe. Określają one strategiczne priorytety, obszary tematyczne i pola działania, stanowiąc tym samym podstawę polityki funduszy unijnych. Podstawą pojednania i współpracy między Niemcami a Polską są **Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy** z dnia 17 czerwca 1991 r. oraz **polsko-niemiecki traktat graniczny z 1990 r**. Znaczenie nieustannej pracy nad pamięcią o II wojnie światowej potwierdza przyjęta w 2025 r. przez niemiecki Bundestag koncepcja **Domu Polsko-Niemieckiego**[12] , o której mowa jest również w **polsko-niemieckim planie działania** z 2024 r. Dom ten stanowi kluczowy projekt w ramach polityki pamięci, którego celem jest stworzenie miejsca upamiętniającego ofiary okupacji nazistowskich Niemiec w Polsce, ukazanie **wielowiekowej historii wzajemnych powiązań** oraz zapewnienie przestrzeni dla edukacji i spotkań. Obecnie projekt Domu opiera się na trzech głównych hasłach**: „pamięć, spotkanie, zrozumienie**".

[6] Por. EHK 2020, s. 89 i nast., s. 92 oraz s. 99

[7] Por. 2. aktualizacja INSEK 2025, s. 119

[8] Ministerstwo Finansów i ds. Europy kraju związkowego Brandenburgia: Strategie des Landes Brandenburg für die nachbarschaftliche Zusammenarbeit im deutsch-polnischen Verflechtungsraum [Strategia kraju związkowego Brandenburgia na rzecz współpracy sąsiedzkiej w polsko-niemieckim obszarze powiązań], 2022.

[9] Tamże, s. 25 i nast.

[10] Strategia sąsiedztwa, s. 48

[11] Strategia sąsiedztwa, s. 43

[12] Por. *https://deutschpolnischeshaus.de/*. Biuro koordynacyjne tej instytucji znajduje się obecnie przy Fundacji Pomnik Pomordowanych Żydów Europy.

Uzupełniając podstawy wynikające z umów międzypaństwowych, **Wspólna Koncepcja Przyszłości dla polsko-niemieckiego obszaru powiazań Wizja 2030 (WKP/GZK)**[13] – dokument w zakresie gospodarki przestrzennej, zawiera również cele, do których realizacja przyczynia się muzeum sąsiedzkie Guben-Gubin. Zgodnie z zawartym w WKP obszarem działania V dziedzictwo kulturowe powinno być chronione i udostępniane zwiedzającym poprzez badanie **historycznych i kulturowych powiązań** między miastami i regionami oraz uwidacznianie zarówno podobieństw, jak i różnic na tle historii polsko-niemieckiej.[14] Ponadto pomyślne utworzenie takiej placówki przyczynia się do realizacji obszaru działania IV, którego celem jest zwiększenie ruchu turystycznego: „Systematyczne doskonalenie i rozbudowywanie **oferty turystycznej**, przygotowanej z myślą o sąsiadach z Polski i Niemiec.[…] Tworzenie dodatkowych **perspektyw rozwoju** dla obszarów wiejskich i położonych peryferyjnie poprzez rozwój turystyki."[15]

2.2 Status quo: Gubin i Guben w 2026 r.

Portrety miast

Położone na zachód od Nysy **Guben** to małe miasto liczące około 16 000 mieszkańców; do 1945 r. obszar miasta rozciągał się po obu stronach Nysy. Od 1945 r. historyczne centrum miasta na wschodnim brzegu Nysy stanowi polski Gubin. Gmina Guben należy do powiatu Spree-Neiße i leży na Dolnych Łużycach, w południowo-wschodniej Brandenburgii. Istotnymi miejscowościami w regionie są oddalone o 45 km Cottbus, a także Eisenhüttenstadt (25 km) i Forst (30 km). Guben leży w pobliżu trasy Odra-Łużyce (B112) i jest połączony z autostradami A15 i A12. Dworzec kolejowy w Guben jest obsługiwany przez kilka regionalnych linii kolejowych, które łączą miasto bezpośrednio z Cottbus, Frankfurtem nad Odrą i Lipskiem, a także z Zieloną Górą. Dzięki temu Guben ma połączenie z siedzibami licznych uczelni wyższych i instytucji badawczych. Lotnisko Berlin-Brandenburgia znajduje się w odległości ok. 120 km. Miasto dysponuje dobrze rozwiniętą siecią ścieżek rowerowych i leży na Trasie Rowerowej Odra-Nysa.

Pierwsza wzmianka o Guben pochodzi z roku 1033, a prawa miejskie Guben posiada od 1235 roku. Wraz z industrializacją w XIX wieku miasto stało się ważnym ośrodkiem produkcji **tkanin i kapeluszy,** która po 1945 roku była kontynuowana m.in. w **fabryce włókien chemicznych**. Po zjednoczeniu Niemiec wszystkie zakłady tradycyjnej produkcji tkanin i kapeluszy musiały stopniowo zamknąć działalność. Oprócz firm rodzinnych o długiej tradycji osiedliło się tu kilka międzynarodowych przedsiębiorstw przemysłowych i technologicznych. Obecnie Guben boryka się z problemami związanymi ze zmianami demograficznymi i zapewnieniem wykwalifikowanych kadr. W czterech szkołach ogólnokształcących w Guben nauczany jest język polski, a ponadto istnieją struktury umożliwiające polskim uczniom zdanie niemieckiej matury. Guben oferuje mieszkańcom liczne atrakcje społeczno-kulturalne, w tym regionalny oddział powiatowego uniwersytetu ludowego Spree-Neiße, szkołę muzyczną, kilka klubów młodzieżowych, centrum rodzinne oraz dwa ośrodki sportowe.

Gubin to gmina miejska licząca około 16 000 mieszkańców, należąca do powiatu krośnieńskiego w województwie lubuskim. Gubin leży u ujścia Lubszy do Nysy, a wyspa teatralna na Nysie wchodzi w skład obszaru miasta. Na północ od miasta rozciąga się Krzesiński Park Krajobrazowy.

[13] WKP/GZK została przyjęta w 2018 r. przez Polsko-Niemiecką Komisję Międzyrządową ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. Obecnie trwają prace nad nową wersją WKP/GZK z horyzontem czasowym do 2050 r.

[14] GZK, s. 19

[15] GZK, s. 17

W odległości około 55 km znajdują się miasta Zielona Góra, Żary i Słubice. Trzy drogi wojewódzkie łączą Gubin m.in. z autostradą A2. Stacja kolejowa w Gubinie obsługiwana jest przez regionalną linię kolejową Gubin–Zielona Góra. Miasto łączy się z Guben dzięki przejściu drogowemu, z którego korzysta również transgraniczna linia autobusowa, oraz mostowi dla pieszych na Wyspie Teatralnej. Na terenie miasta Gubin znajduje się **Stare Miasto oraz liczne zabytki**, w tym historyczny ratusz, wieża Bramy Ostrowskiej oraz ruiny kościoła farnego. To dawne miasto garnizonowe korzysta z dogodnych warunków ramowych oraz bliskości Niemiec, co sprzyja lokowaniu się przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych. Niemniej jednak zarówno Gubin, jak i Guben od transformacji systemowej odnotowują spadek liczby ludności, spowodowany negatywnym przyrostem naturalnym oraz odpływem mieszkańców. W Domu Kultury w Gubinie mieści się miejska galeria oraz sale przeznaczone na różne wydarzenia, np. koncerty i przedstawienia teatralne. Na Stadionie Miejskim w Gubinie z 1935 roku rozgrywane są mecze klubu piłkarskiego Carina Gubin.

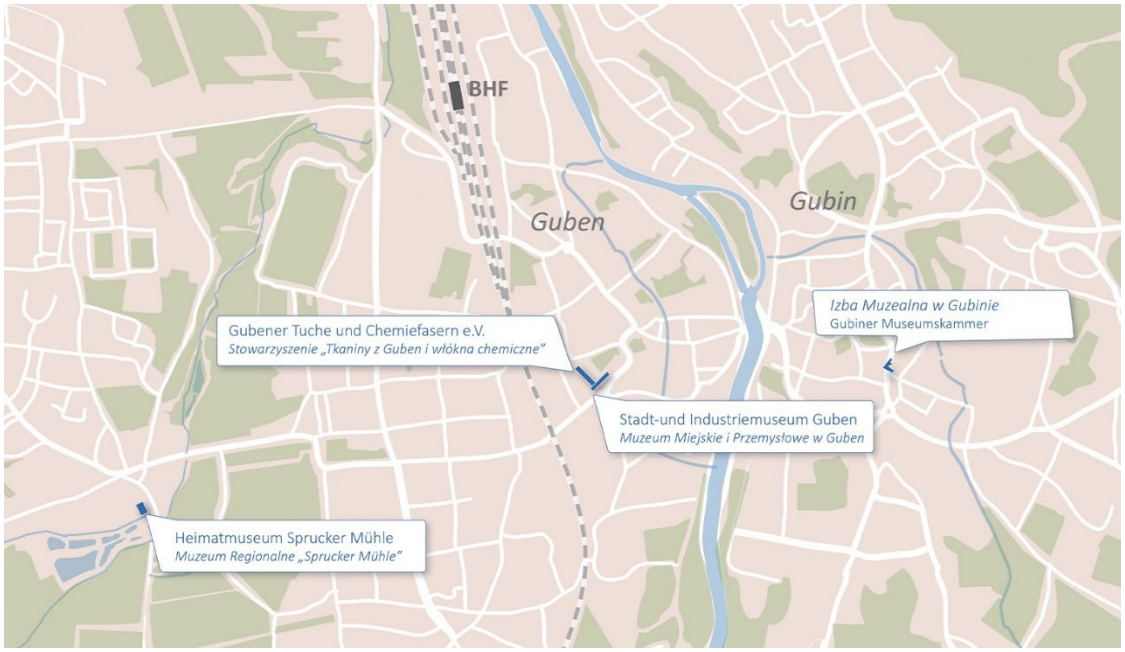
Między Gubinem i Guben od 35 lat istnieje **partnerstwo miast**.[16] Od 1998 roku gminy współpracują pod nazwą **„Euromiasto Gubin-Guben**". Projekt „Euromiasta" stanowi podstawę współpracy transgranicznej na rzecz rozwoju obu miast. Jednym z pierwszych wspólnych projektów transgranicznych jest oczyszczalnia ścieków uruchomiona w 1998 roku po stronie Gubina. Ten polsko-niemiecki projekt modelowy umożliwia skuteczne świadczenie usług użyteczności publicznej dla obu miast. Od 2015 roku działa **Wspólna Komisja Euromiasta**. Co kwartał spotykają się burmistrzowie oraz po dziesięciu radnych z każdego miasta, aby zintensyfikować współpracę poprzez wymianę informacji i realizację wspólnych projektów. Decyzje Komisji mają charakter rekomendacyjny i muszą zostać formalnie przyjęte przez obie rady miejskie. Określono pięć nadrzędnych obszarów współpracy: wspólną przestrzeń gospodarczą i edukacyjną, transgraniczny rozwój miast, integrację mieszkańców oraz współpracę administracji i władz samorządowych. W ramach szeroko zakrojonego, finansowanego z programu Interreg, **projektu współpracy „Dwa ratusze – jedno euromiasto" (2017–2022)** pogłębiono współpracę między administracjami i społecznościami, czego efektem są m.in. wspólne działania w zakresie promocji gospodarczej oraz utworzenie polsko-niemieckiego punktu kontaktowego w Gubinie. W celu stworzenia trwałej, formalnej struktury służącej wspólnemu wspieraniu rozwoju gospodarczego w ekspertyzie przeanalizowano możliwość utworzenia **Europejskiego Stowarzyszenia Interesów Gospodarczych (EUIG)** zgodnie z prawem polskim lub niemieckim, jednak pomysł ten nie został zrealizowany.[17] Ponadto po obu stronach Nysy działa na stałe **wspólny zespół policyjny**. W dziedzinie opieki zdrowotnej szpital-fundacja Naëmi-Wilke-Stift oferuje punkt doradczy dla obywateli Polski i realizuje dalsze projekty, mające na celu np. przełamanie barier językowych. W dwumieście odbywa się wiele corocznych **imprez polsko-niemieckich**, w tym wspólny festiwal Wiosna nad Nysą, a także jarmarki jesienne i bożonarodzeniowe, transgraniczne biegi, spartakiady szkół podstawowych, marsz „Oderlandmarsch", polsko-niemieckie jarmarki historyczne oraz dni przyrody. Ponadto istnieje wiele prywatnych grup hobbystycznych, w których aktywnie uczestniczą mieszkańcy po obu stronach Nysy, np. chór, drużyny piłkarskie i grupa seniorów.

[16] W tym samym roku zawarto umowę o partnerstwie miast z Laatzen koło Hanoweru – miastem, do którego w 1945 roku przeniosła się znaczna część byłych mieszkańców wschodniej części Guben.

[17] *https://www.guben.de/de/wirtschaft-stadtentwicklung/wirtschaftsstandort-guben-gubin/item/307-gemeinsame-wirtschaftsfoerderung-in-der-eurostadt-guben-gubin-die-doppelstadt-macht-weiteren-schritt*, ostatni dostęp: 28.09.2026.

Podsumowując można skonstatować **intensywne codzienne powiązania między mieszkańcami Gubina i Guben**; wspólne działania i spotkania są raczej regułą niż wyjątkiem. Niemniej jednak należy zintensyfikować **strategiczną, koncepcyjną współpracę na szczeblu politycznym i administracyjnym**. Jest to niezbędne w przypadku tak złożonego przedsięwzięcia, jakim jest utworzenie muzeum sąsiedzkiego.

Krajobraz muzealny i wystawienniczy w Guben i Gubinie w 2026 roku

Ilustracja 2 : Krajobraz muzeów i wystaw, opracowanie własne

Ogólnie rzecz biorąc, po obu stronach Nysy panują bardzo **różne warunki wyjściowe** w zakresie działalności muzealnej - podczas gdy po stronie Guben dwóch pracowników zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin prowadzi Muzeum Miejskie i Przemysłowe (StIM) oraz Muzeum Regionalne w młynie Sprucker Mühle, po stronie polskiej nie ma żadnego odpowiednika finansowanego przez władze miejskie. Zarówno w Guben, jak i w Gubinie **niezwykłe zaangażowanie wolontariuszy** wzbogaca krajobraz wystawienniczy - po stronie niemieckiej stowarzyszenie „Gubener Tuche und Chemiefasern e. V." prowadzi obszerną wystawę poświęconą historii przemysłu w Guben. Po stronie polskiej Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Gubińskiej (SPZG) stanowi punkt kontaktowy dla wszystkich osób zainteresowanych muzealnictwem i historią. Po stronie niemieckiej proces rozwoju otrzymuje ponadto wieloletnie **wsparcie ze strony Związku Muzeów Brandenburgii**.

W dawnej fabryce kapeluszy Carla Gottloba Wilkego miasto Guben prowadzi od 2006 roku **Muzeum Miejskie i Przemysłowe**. Na powierzchni ekspozycyjnej wynoszącej 450 m² muzeum przedstawia historię miasta, przy czym główny nacisk kładziony jest na Guben jako ośrodek przemysłowy, a w szczególności na przemysł kapeluszniczy. Wystawa stała pozostaje niezmieniona od 2006 roku i oprócz reprodukcji prezentuje kilka oryginalnych eksponatów. Dotychczas Muzeum Miejskie i Przemysłowe realizowało polsko-niemieckie działania wystawiennicze przede wszystkim w okresie świąt Bożego Narodzenia we współpracy ze stowarzyszeniem SPZG. Ponadto odbywały się pojedyncze wystawy sztuki i fotografii oraz kilka zewnętrznych wystaw dwujęzycznych. Obszerne działania edukacyjne muzeum skierowane są

dotychczas niemal wyłącznie do niemieckojęzycznych odbiorców, w szczególności do klas szkolnych.

Dla zbiorów **Gubener Heimatmuseum, mieszczącego się w młynie Sprucker Mühle**, dostępna jest odrębna ekspertyza autorstwa Christiana Hirte[18] oraz ocena konserwatorska autorstwa Corda Brune[19] . W zabytkowym młynie Sprucker Mühle od 1986 roku mieści się Muzeum Regionalne miasta Guben, prowadzone przez miasto Guben. Wystawa, pierwotnie o charakterze socjalistycznym, została po 1990 roku przekształcona w klasyczne muzeum regionalne o charakterze poświęconym historii regionu. Prezentowana jest zarówno historia miasta, jak i prehistoria oraz wczesna historia regionu, przy czym główny nacisk kładziony jest na regionalną etnografię i życie chłopskie. Kompleks młyna wodnego stanowi zabytek techniczny, którego historia jest tu także prezentowana. W muzealnej stodole odbywają się wystawy czasowe i imprezy. Budynek położony poza centrum miasta Guben wykazuje poważne braki. Dotychczas przechowywano tam część zbiorów, które ze względu na nieodpowiednie warunki klimatyczne zostały przeniesione do budynku szkolnego. W połowie 2026 roku miasto Guben ogłosiło procedurę wyrażania zainteresowania kupnem Sprucker Mühle, która w momencie zakończenia ekspertyzy nie została jeszcze sfinalizowana.

Poprzednikiem dzisiejszego muzeum w Guben było **Muzeum Miejskie [Stadtmuseum] Guben**, które funkcjonowało w latach 1913–1945. Muzeum to poświęcone było historii miasta i regionu, a jego zbiory opierały się na regionalnych znaleziskach archeologicznych z okresu prehistorycznego. Ponadto muzeum posiadało obszerną kolekcję wnętrz secesyjnych, którą podarowali mieszkańcy miasta. Od zakończenia wojny zbiory te zostały w znacznej mierze zniszczone lub zaginęły, choć w ramach projektu badawczego Brandenburskiego Związku Muzeów udało się zlokalizować część zaginionych zbiorów w polskich muzeach.[20]

Ekspertyza sporządzona w 2021 roku dotycząca **zbiorów Młyna w Sprucku oraz Muzeum Miejskiego i Przemysłowego** potwierdza, że zbiory te charakteryzują się dobrym wyposażeniem w zakresie historii kultury (zwłaszcza pierwszej połowy XX wieku), ale wykazują znaczne luki dotyczące okresu nazizmu, średniowiecza, XVIII i XIX wieku oraz wczesnej nowożytności – jednak ogólnie rzecz biorąc, charakteryzuje się „strukturalną rozbiciem".[21] Cała kolekcja jest obecnie zarejestrowana w formie cyfrowej w dużym arkuszu programu Excel. Obecna powierzchnia magazynowa jest rozłożona na trzy lokalizacje i wynosi ok. 480 m².

Od 2008 roku stowarzyszenie **„Gubener Tuche und Chemiefasern e. V."** prowadzi również dwie sale wystawowe w dawnej fabryce kapeluszy C. G. Wilke. Są one poświęcone produkcji tkanin w Guben od XII wieku oraz historii fabryki włókien chemicznych od 1960 roku. Obie gałęzie przemysłu musiały zostać zamknięte w tej lokalizacji w 1997 roku. Eksponaty obejmują narzędzia pracy i maszyny, dokumenty zakładowe, zdjęcia, sprzęt laboratoryjny i pomiarowy, historyczne produkty oraz kolekcję próbek tkanin. Główny nacisk w wystawach kładziony jest na prezentację obiektów. W ramach zmieniających się wystaw czasowych poruszane są ponadto konkretne tematy, takie jak np. historie pracownic z socjalistycznych „państw braterskich", takich jak Polska czy Wietnam.

[18] Hirte, Christian: Ekspertyza dotycząca zbiorów Muzeum Regionalnego w Gubenie w młynie Sprucker Mühle, 2021

[19] Brune, Cord: Ocena konserwatorska zbiorów Muzeum Regionalnego w Młynie Sprucker, 2021 oraz Brune, Cord: Ekspertyza dotycząca stodoły w Młynie Sprucker i zalecenia, 2021

[20] Christian Hirte: Między brzegami – rozważania na temat polsko-niemieckiego muzeum w Guben/Gubinie. W: „Museumsblätter" nr 43, 2023, s. 46–49

[21] Hirte, 2021, s. 7

Budynek pierwszego muzeum miejskiego zachował się na starym mieście w Gubinie, a od 2004 roku na trzecim piętrze mieści się **Gubińska Izba Muzealna**. Prowadzona przez Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Gubińskiej na zasadzie wolontariatu Izba Muzealna prezentuje w dwóch salach wystawowych lokalną historię życia codziennego, a także lokalną historię wojskową od 1945 do 2002 roku (garnizon gubiński). Zbiory Izby Muzealnej składają się głównie z darowizn od lokalnej ludności, przy czym głównym kryterium selekcji jest to, czy przedmioty pochodzą z Guben lub Gubina, czy też posiadają taki napis. Oprócz licznych znalezisk archeologicznych, których dokumentacja i przechowywanie nie zawsze odpowiadają standardom fachowym, znajduje się tu szerokie spektrum „poniemieckich" przedmiotów codziennego użytku i starych obiektów technicznych, a także historycznych fotografii i widoków miasta. Znajduje się tu tylko kilka obiektów związanych z historią przemysłu, np. pochodzących z dawnej fabryki obuwia „Carina" lub związanych z okresem działalności „Solidarności". Wyjątkowym eksponatem jest kość tura, pochodząca prawdopodobnie z pierwotnej kolekcji Muzeum Miejskiego w Gubinie (jako jedyny eksponat dawnego muzeum miejskiego, który pozostał na miejscu). Ponadto w sali muzealnej znajdują się fragmenty porcelanowych figurek znalezione podczas wykopalisk, pochodzące z wybitnej kolekcji Ericha Wolfa, którego willę zaprojektował Mies van der Rohe.

Obecnie miasto Gubin, w ramach projektu w programie Interreg, o którego realizację wystąpiło jesienią 2026 roku, dąży do digitalizacji i katalogowania około 250 eksponatów ze swojej kolekcji. Ponadto Izba Muzealna wydaje cztery razy w roku publikację „Zeszyty Gubińskie", w której gromadzone są artykuły autorstwa zainteresowanych amatorów na najróżniejsze tematy związane z historią Gubina. Latem 2026 roku budynek zmienił właściciela, a kontynuacja umowy najmu jest nadal niepewna. Muzeum wymaga znacznej modernizacji technicznej, a sam budynek wymaga gruntownego remontu. Ze względu na zaawansowany wiek większości członków stowarzyszenia nie jest obecnie jasne, co stanie się ze zbiorami, gdy członkowie nie będą już mogli kontynuować swojej działalności społecznej.

Również stowarzyszenie **Gubener Heimatbund** e. V. dysponuje obszerną kolekcją, której zawartość zgodnie ze statutem ma zostać przekazana do zbiorów Muzeum Miejskiego i Przemysłowego w przypadku ewentualnego rozwiązania stowarzyszenia. W tym miejscu wyraźnie widać **znaczenie koncepcji zbiorów**, która powinna jasno regulować, jakie obiekty w ogóle trafią do zbiorów miejskich.

Ponadto w mieście istnieje wiele **prywatnych kolekcji**, które skupiają się na bardzo różnych tematach i częściowo nawiązują do Guben/Gubina; poniżej wymieniono tylko kilka z nich jako przykłady:

- Kolekcja dzieł sztuki Andreasa Eckerta
- Kolekcja historyczna Andreasa Petera
- Kolekcja dzieł sztuki rodziny Schwarz
- Kolekcja historycznych talerzy po stronie polskiej

We wszystkich wymienionych kolekcjach i wystawach znajduje się **niewiele obiektów**, które mogłyby opowiadać o **polsko-niemieckiej historii sąsiedztwa**. Związki te należałoby najpierw bardziej konkretnie wydobyć. Ponadto konieczne są ukierunkowane apele o przekazywanie eksponatów oraz uwrażliwienie społeczeństwa na to, jakie przedmioty z ich życia lub życia ich przodków mogą mieć znaczenie muzealne. Sytuację w Guben komplikuje dodatkowo fakt, że **kwestia magazynu** jest obecnie rozwiązana jedynie tymczasowo, odkąd przechowywane przedmioty musiały zostać przeniesione z magazynów w Sprucker Mühle, które były

konserwatorsko niedostateczne - do budynku szkolnego. Niezbędna dla świadomego i trwałego tworzenia oraz rozbudowy zbiorów muzeum sąsiedzkiego jest profesjonalna koncepcja zbiorów. Ekspertyza autorstwa Christiana Hirte zawiera już kilka kluczowych punktów w tym zakresie.[22] W rozdziale 3.4 „Polsko-niemieckie zbiory muzealne" przedstawiono kilka zaleceń dotyczących przyszłej koncepcji zbiorów oraz integracji istniejących zbiorów.

Wyzwania i potencjalne możliwości

Punktem wyjścia wszystkich dyskusji, z których zrodziła się również idea muzeum sąsiedzkiego Guben-Gubin, była pilna potrzeba nadania nowego profilu scenie muzealnej w Guben oraz poważnego potraktowania polsko-niemieckiej perspektywy w historii miasta. Taki pionierski projekt polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego ma potencjał, by stać się **wizytówką** dwumiasta i jego współpracy transgranicznej, przyciągającą **ponadregionalną uwagę**. Jest to atrakcyjna **oferta dla turystów**, która nie tylko przyciąga więcej osób, ale także stanowi powód do dłuższego pobytu w miastach. Muzeum może również wzbogacić ofertę spędzania wolnego czasu przez lokalną społeczność, pełniąc rolę **„miejskiego salonu"** - miejsca, w którym czuje się mile widzianym i do którego chętnie się wraca. Wzbogaciłoby ono również sferę edukacyjną jako **miejsce wspólnego odkrywania i nauki**, czy to poprzez projekty szkolne, koła zainteresowań, czy programy wakacyjne – dla uczniów z Gubina i Guben.

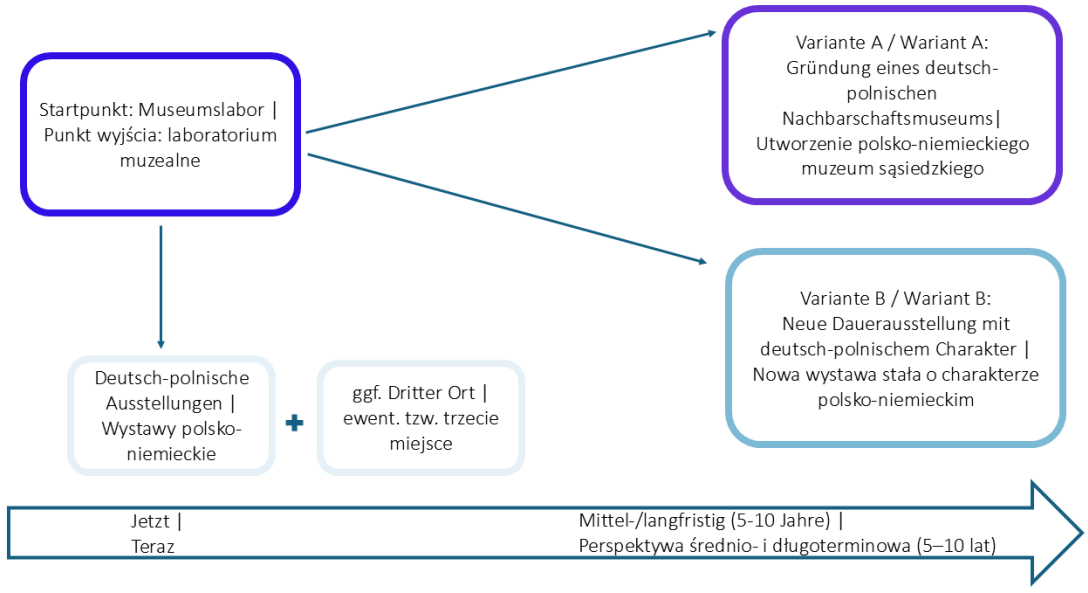
Jednak lokalna sytuacja dwumiasta stwarza również pewne wyzwania związane z utworzeniem muzeum sąsiedzkiego. Po pierwsze, Gubin i Guben to **dwa małe miasta** o łącznej liczbie mieszkańców wynoszącej około 32 000 osób, które od 1989 roku odnotowują spadek liczby ludności. Do tego dochodzi **napięta sytuacja budżetowa** obu samorządów. Na przykład miasto Guben ostatnio, w 2025 roku, było przez krótki czas objęte zamrożeniem budżetu. Projekt budżetu Guben na lata 2027/2028 przewiduje deficyt w budżecie wynikowym w wysokości odpowiednio 7,8 i 6,4 mln euro. W Gubinie również występuje deficyt budżetowy. Deficyty te wynikają m.in. z ambitnych inwestycji obu miast w infrastrukturę społeczną i gospodarczą. Ponieważ pełne dofinansowanie inwestycji w muzeum nie jest realistyczne, oba miasta musiałyby wnieść **wkład własny**, który jednak - w zależności od programu wsparcia - mógłby zostać sfinansowany np. przez prywatnych sponsorów.

Również na poziomie merytorycznym i operacyjnym należy uwzględnić lokalne uwarunkowania. Istniejące zbiory są bardzo wyspecjalizowane tematycznie i zawierają **niewiele obiektów o wyraźnie polsko-niemieckim charakterze**. Zbiory te musiałyby najpierw zostać poddane odpowiedniej weryfikacji pod kątem tego odniesienia merytorycznego oraz należałoby wypracować jasne kierunki merytoryczne. Ponadto zarówno zainteresowanie społeczeństwa muzeum, jak i struktury wsparcia są wciąż w fazie tworzenia. **Zaangażowanie społeczne** po obu stronach Nysy opiera się obecnie w dużej mierze na osobach w wieku emerytalnym. Aby zapewnić sobie przyszłość, muzeum musi znaleźć sposoby na aktywne zaangażowanie również młodszych osób i wzbudzenie w nich entuzjazmu dla projektu. Dwumiasto wykazało się już pionierskim duchem, budując wspólną oczyszczalnię ścieków, który w przypadku muzeum sąsiedzkiego Guben i Gubina należy skierować na wspólny projekt kulturalny.

[22] Hirte, s. 12

3 Polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie Guben/Gubin – punkt wyjścia, dwie długoterminowe opcje

Proces prac, w którym uczestniczyli członkowie grupy sterującej oraz społeczność lokalna, wykazał, że polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie jest złożonym i ambitnym przedsięwzięciem, które **musi rozwijać się stopniowo.** Zarówno **na poziomie organizacyjnym i komunikacyjnym, jak i merytorycznym oraz muzealnym** konieczna jest konsekwentna kontynuacja zapoczątkowanego procesu. Stopniowa budowa muzeum pozwoli zarówno w Guben, jak i w Gubinie nie tylko dalej promować ideę projektu, pozyskiwać wsparcie i gotowość do współpracy, ale także w realistyczny sposób zwiększać zainteresowanie oraz pogłębiać merytoryczną dyskusję na temat polsko-niemieckiej historii sąsiedztwa. Dlatego też sednem niniejszej analizy koncepcyjnej jest zalecenie utworzenia **polsko-niemieckiego laboratorium muzealnego** jako platformy, na której będą **testowane i sprawdzane** pomysły, założenia i formaty **muzeum sąsiedztwa**. Zamiast opracowywać koncepcję za zamkniętymi drzwiami, społeczność może tutaj **publicznie i wspólnie** się zastanawiać i spierać, debatować i się śmiać, próbować i projektować.

Ilustracja 3 : Zalecenia dotyczące etapów postępowania, opracowanie własne

W zależności od faktycznej konstrukcji, sukcesu działań, struktury wsparcia ze strony polityków i społeczeństwa, a także ewentualnych możliwości finansowania nowego muzeum, możliwe wydaje się **utworzenie nowego polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego** (wariant A).

Oprócz utworzenia nowego polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego możliwe jest również **wzmocnienie i przeprojektowanie Muzeum Miejskiego i Przemysłowego** z silnym naciskiem na relacje polsko-niemieckie (wariant B).

W obu przypadkach wyniki prac laboratorium muzealnego stanowiłyby **kluczowe przygotowania**. Ponadto polsko-niemieckie **działania muzealno-edukacyjne**, które z powodzeniem wprowadzono w laboratorium muzealnym, powinny być bezwzględnie kontynuowane zarówno w nowym muzeum, jak i w ramach Muzeum Miasta i Przemysłu, a także

w miarę możliwości rozszerzane. W tym przypadku wskazane byłoby zaplanowanie nowego muzeum również jako „trzeciego miejsca" oraz włączenie do niego elementów przyciągających odwiedzających, takich jak np. kawiarnia, co jest obecnie powszechną praktyką w wielu muzeach i ośrodkach kultury.[23] W ten sposób muzeum mogłoby stać się miejscem odwiedzanym nie tylko w niedziele rodzinne lub podczas warsztatów dla dzieci w okresie szkolnym, ale także mającym znaczenie w codziennym życiu wielu osób. W rozdziale 3 opisano koncepcję merytoryczną, natomiast w rozdziale 4 nakreślono kolejne kroki, które z aktualnego punktu widzenia są niezbędne na drodze od platformy testowej (laboratorium muzealne) do muzeum sąsiedzkiego.

3.1 Możliwa wizja muzeum sąsiedzkiego

„Wizja wyznacza podstawowe kierunki dalszych rozważań, planów i priorytetów. Nie zastępuje ona jednak opracowania koncepcji muzealnej".[24]

Poniższe elementy możliwej wizji stanowią zalecenia dotyczące podstawowego kierunku rozwoju przyszłego polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego. Służą one jako ramy orientacyjne, określają misję, sposób działania oraz kierunek merytoryczny **muzeum sąsiedzkiego, które rozwija się - w sposób procesowy**, **w ramach wymiany** i **na zasadach równorzędności.** Mogą one również stanowić wytyczne dla procesu rozwoju muzeum, a także jego platformy poprzedzającej, czyli laboratorium muzealnego.

W wizji muzeum poruszane są następujące kwestie:

- Jaka jest unikalna cecha wyróżniająca?
- Jaki jest podstawowy kierunek działania i misja muzeum?
- Jakie normy i wartości leżą u podstaw działalności muzeum?
- Do kogo zwraca się muzeum, kto stanowi jego grupę docelową?
- Kim są ważni partnerzy muzeum?

Następujące **unikalne cechy wyróżniające** nadadzą w przyszłości muzeum sąsiedzkiemu charakter modelowy i odróżnią je od klasycznych muzeów miejskich lub regionalnych:

- Od samego początku będzie ono **prowadzone w ramach polsko-niemieckiego zespołu kuratorskiego**: nie będą to dwie równoległe, rozdzielone narodowo narracje, lecz wspólnie opracowana oferta. Historia nie jest tu rozumiana jako gotowa opowieść, lecz jako coś, co można i należy postrzegać z różnych perspektyw oraz nieustannie na nowo omawiać w teraźniejszości.
- Opiera się na zasadzie **iteracyjnego rozwoju**: zbiory, przestrzeń i oferta nie powstają jako jednorazowy, gotowy produkt, lecz nieustannie ewoluują, dostosowując się do nowych obiektów i potrzeb, spostrzeżeń oraz zasobów.
- **Partycypacja i współtworzenie** nie są traktowane jako format uzupełniający, lecz jako motyw przewodni, który w równym stopniu kształtuje kuratorstwo, program i dalszy rozwój placówki.

[23] Niekonwencjonalnym pomysłem, który zrodził się w grupie sterującej, było utworzenie salonu paznokci bezpośrednio w muzeum, jako punktu codziennego ruchu dla szerokich kręgów społeczeństwa.

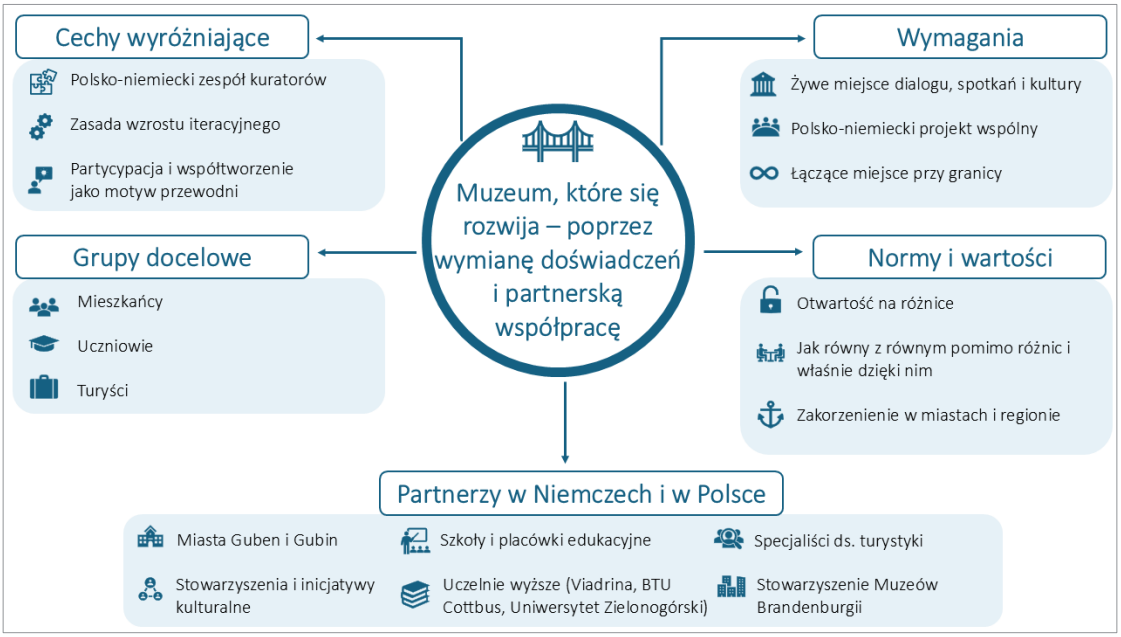
[24] Niemiecki Związek Muzeów (wyd.): Przewodnik po tworzeniu koncepcji muzealnej, 2011, s. 12

Wynika z tego, że ewentualne muzeum sąsiedzkie ma misję być żywym **miejscem dialogu, spotkań i kultury -** nie jako archiwum przeszłości, lecz jako miejsce aktywnej wymiany społecznej w teraźniejszości i przyszłości. Jako **wspólny projekt polsko-niemiecki**, idea, realizacja i funkcjonowanie są wspierane przez oba miasta i ich społeczeństwa obywatelskie. Pod względem przestrzennym i symbolicznym placówka ta postrzegana jest jako **miejsce łączące przy lub na granicy -** miejsce, które przedstawia Nysę nie jako linię dzielącą, lecz jako wspólny środek dwumiasta.

Działa to tylko wtedy, gdy zarówno podczas opracowywania i projektowania muzeum, jak i podczas jego późniejszej działalności, realizowane są następujące wartości: **otwartość**, polegająca na zmierzeniu się z różnymi perspektywami, pęknięciami i sprzecznościami we wspólnej historii. Należy konsekwentnie zachowywać **równorzędność,** zwłaszcza w obliczu różnic w doświadczeniach życiowych, postrzeganiu historii i priorytetach po obu stronach granicy – nie pomimo tych różnic, ale właśnie dlatego, że one istnieją. Tylko w ten sposób w centrum uwagi znajdzie się to, co łączy, a nie granica. Takie **zakorzenienie** gwarantuje, że wszystko, co powstaje, jest tworzone w sposób partycypacyjny i inkluzywny we współpracy z regionem, miastem i mieszkańcami oraz że pasuje do dwumiasta.

Muzeum skierowane jest do trzech **głównych grup docelowych**: z jednej strony do samych **mieszkańców** Guben i Gubina, dla których placówka ta ma być jednocześnie miejscem identyfikacji i spotkań, a także w szczególności do **uczniów** z obu stron Nysy, dla których opracowywane są łatwo dostępne, wspólne oferty edukacyjne łączące przekaz historyczny z bezpośrednimi spotkaniami. Ważną grupą docelową są również **turyści**, którzy odwiedzają dwumiasto przede wszystkim na rowerze lub drogą wodną i dla których muzeum stanowi punkt wyjścia do poznania tej wyjątkowej historii. Według informacji z biura informacji turystycznej w Guben występuje duże zainteresowanie wyjątkową historią i teraźniejszością Guben i Gubina.

W swojej codziennej działalności muzeum opiera się na szerokiej sieci partnerów, którzy są angażowani albo w ramach konkretnych projektów, albo w sposób długoterminowy i regularny. Należą do nich w szczególności miasta Gubin i Guben wraz z ich administracjami i władzami samorządowymi, instytucje gminne i regionalne po stronie polskiej i niemieckiej, a także Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr. Współpraca z placówkami edukacyjnymi ma istotne znaczenie zarówno dla dostosowania działań do potrzeb grup docelowych, jak i dla pozyskiwania potencjalnych partnerów do organizacji wydarzeń. Zalecana jest również współpraca z organizacjami kulturalnymi i turystycznymi, a także z inicjatywami społeczeństwa obywatelskiego i stowarzyszeniami. Ważna jest również współpraca z instytucjami naukowymi, archiwami i innymi muzeami. Te ostatnie mają znaczenie, ponieważ współpraca zarówno przy wystawach, jak i wydarzeniach może wzbogacić własny program. W charakterze doradczym w proces ten należy nadal angażować Brandenburskie Stowarzyszenie Muzeów.

Ilustracja 4 : Elementy misji muzeum, opracowanie własne

3.2 Opowiadanie o polsko-niemieckim sąsiedztwie

„Debaty, które jeszcze trzeba przeprowadzić na temat treści muzealnych w drodze do powstania muzeum, są co najmniej tak samo cenne jak samo muzeum”.[25]

Podstawową ideą jest to, że laboratorium muzealne przygotowuje grunt pod stałą ekspozycję muzeum sąsiedzkiego Guben i Gubina - zarówno w odniesieniu do treści muzealnych i zbiorów, jak i kwestii strukturalnych, organizacyjnych oraz komunikacyjnych. Poniższe podstawowe rozważania muszą zostać rozszerzone w ramach rzeczywistej koncepcji muzealnej i ostatecznie opracowane przez polsko-niemiecki zespół kuratorów.

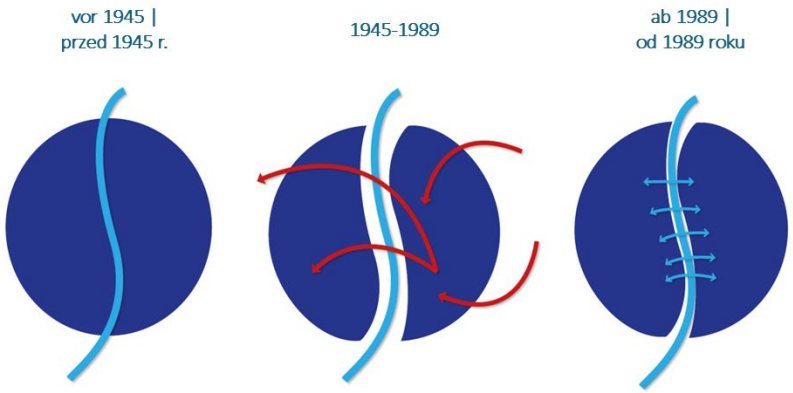
Podstawowym pytaniem koncepcyjnym dotyczącym stałej ekspozycji muzeum jest wyzwanie związane z faktem, że rzeczywista **polsko-niemiecka historia sąsiedztwa zaczyna się dopiero w 1945 roku**. Wcześniej Guben było niemieckim miastem położonym po obu stronach Nysy. W trakcie procesu partycypacyjnego stało się jasne, że okres przed 1945 rokiem niekoniecznie jest nieciekawy dla polskiej ludności Gubina. Jest to bowiem opowieść o okresie rozkwitu miasta, kiedy Guben był większy niż Zielona Góra, przemysł kwitł, a wraz z nim działalność charytatywna niektórych przemysłowców. Niemniej jednak polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie budzi oczekiwanie, że poruszana będzie tu przede wszystkim historia od 1945 roku.

W przyszłym polsko-niemieckim muzeum sąsiedzkim należy zwrócić szczególną **uwagę na okres po 1945 roku**, aby umożliwić mieszkańcom Gubina odniesienie tych wydarzeń do ich osobistych doświadczeń. W rzeczywistości historia **podziału miasta po 1945 roku oraz zbliżenia po 1989 roku** to właśnie ta historia, która **szczególnie** interesuje odwiedzających miasto. Gubin i Guben mogą bowiem opowiedzieć historię o tym, jak pokonać podziały i jak w wyniku procesu rozwoju **dawni wrogowie** mogą **stać się sąsiadami**, których życie w wielu dziedzinach jest **ściśle powiązane w codzienności**. Jednocześnie w opowieści o historii Guben i Gubina na pierwszy plan

[25] Cytat z jednego z warsztatów partycypacyjnych

powinny wysunąć się **osobiste doświadczenia mieszkańców**, tak aby stało się jasne: **doświadczenia ludzkie** po obu stronach granicy były podobne, pomimo wszelkich różnic. Zdecydowana większość obu społeczności składała się bowiem z ludzi, którzy **stracili swoją małą ojczyznę**: po stronie niemieckiej osiedliło się wiele osób, które przed 1945 rokiem mieszkały na wschód od Nysy, podczas gdy nowa ludność Gubina składała się z ludzi z całej Polski, między innymi z dawnych polskich terenów wschodnich.[26] Ponadto po 1945 roku obie społeczności żyły w **socjalistycznym systemie społecznym**.

Niemniej jednak należy uwzględnić również okres sprzed 1945 roku, ponieważ tylko w ten sposób można w sposób zrozumiały opowiedzieć o historii miasta. Ponadto tylko w ten sposób **dziedzictwo kultury przemysłowej** może w pełni rozwinąć swój potencjał w muzeum. Sugeruje się podział treści muzealnych na trzy sekcje, co można schematycznie przedstawić w następujący sposób:

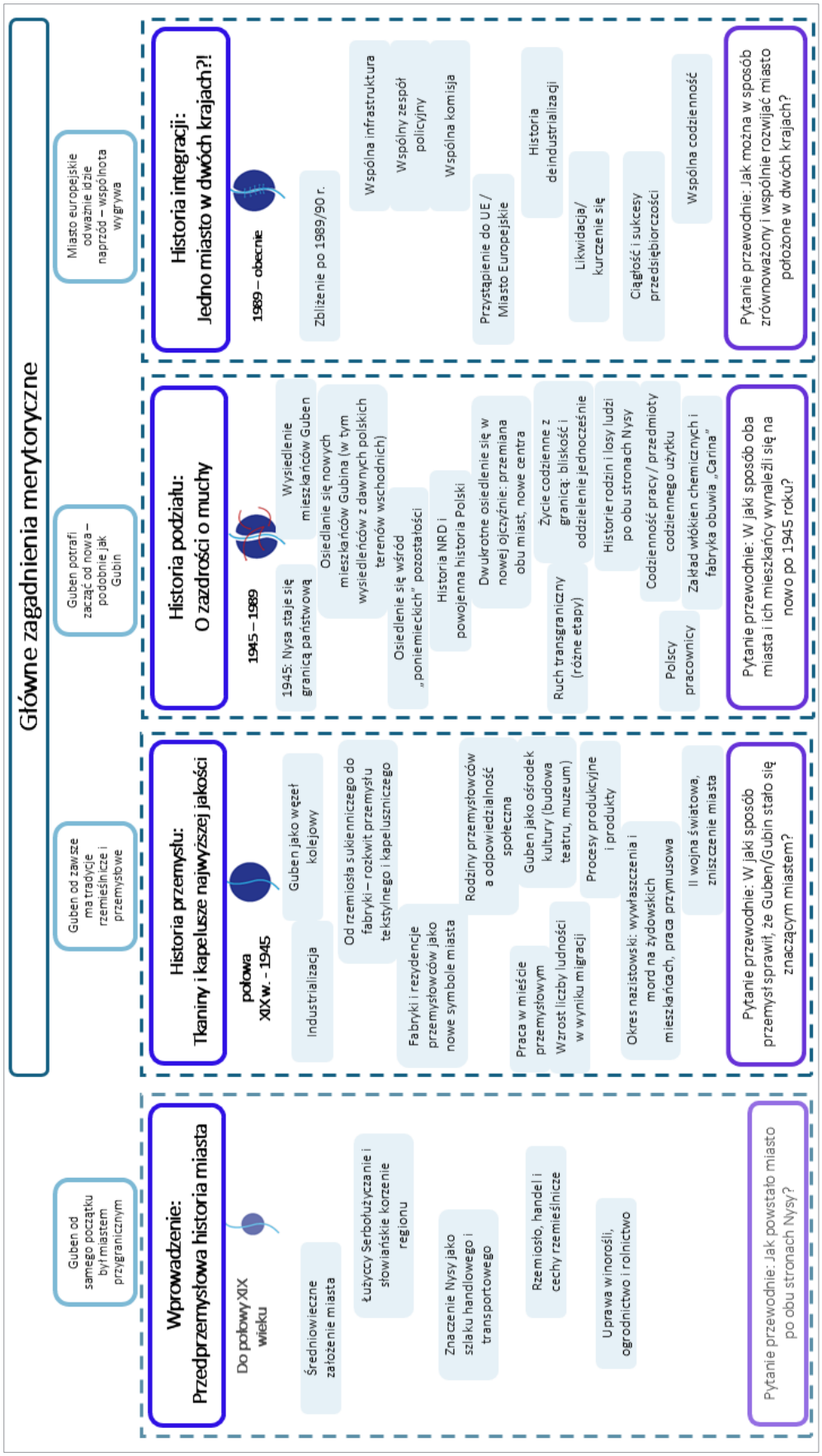
Ilustracja 5 : Schematyczne przedstawienie możliwego podziału treści historycznych, opracowanie własne

O tym, w jakim zakresie i w jaki sposób okres przed rokiem 1945 zostanie uwzględniony w nowym muzeum, zdecydują faktyczni polsko-niemieccy kuratorzy wystawy. Ponieważ Guben jest tak silnie związane przemysłowo z **branżą tekstylną** (produkcja tkanin i kapeluszy), z pewnością będzie to stanowiło główny punkt tego okresu. Polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie będzie mogło przedstawić **mniej szczegółów dotyczących historii lokalnej** niż tradycyjne muzeum historii miasta. W razie potrzeby szczególne tematy związane z historią lokalną mogłyby zostać uwzględnione w **wystawach czasowych**. Jeśli chodzi o stronę projektową, w procesie partycypacyjnym zwrócono uwagę na muzeum historii miasta w Lizbonie: W muzeum tym dłuższy okres historyczny, prowadzący do epok właściwie poruszanych w ekspozycji, jest inscenizowany w tunelu multimedialnym, angażującym wiele zmysłów.[27] Należy również zwrócić uwagę, że w zbiorach praktycznie nie ma odpowiednich eksponatów z okresu przed industrializacją.

Poniższa grafika (ilustracja nr 6) opiera się na intensywnej dyskusji dotyczącej modułów merytorycznych, która miała miejsce w ramach procesu partycypacyjnego. Grafika ta podsumowuje tę dyskusję i przedstawia aspekty tematyczne, które powinny znaleźć się w ekspozycji muzealnej. Rzeka **Nysa** mogłaby, jako **motyw przewodni** i symboliczne uosobienie „nurtu historii", nadać charakter projektowi muzeum lub stałej ekspozycji.

[26] Stoklosa, Katarzyna: Miasta graniczne w Europie Środkowo-Wschodniej: Guben i Gubin w latach 1945–1995, Frankfurckie studia nad historią gospodarczą i społeczną Europy Środkowo-Wschodniej, tom 9, 2003, s. 79 i nast.

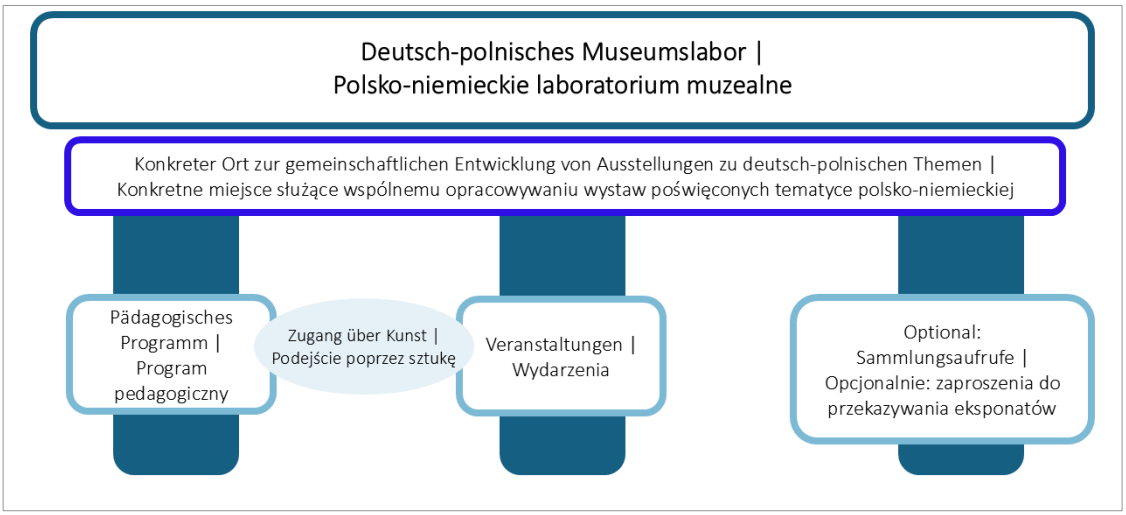
[27] Por. Lisboa Story Centre *https://www.lisboastorycentre.pt/*, ostatni dostęp: 9.10.2026.

Ilustracja 6 : Główne zagadnienia merytoryczne (moduły) prezentacji muzealnej, opracowanie własne

3.3 Punkt wyjścia: Polsko-niemieckie laboratorium muzealne

Polsko-niemieckie laboratorium muzealne stanowi **platformę i przestrzeń eksperymentowania**, w której konsekwentnie i wspólnie porusza się tematy i zagadnienia związane z polsko-niemiecką miejską historią, tworząc w ten sposób **wspólną narrację dotyczącą polsko-niemieckiej historii miast Gubin i Guben**. Znajduje tu wyraz podstawowa zasada iteracyjnego rozwoju oraz partycypacyjnego kształtowania i tworzenia. Jest to **przestrzeń przeznaczona na wydarzenia oraz ofertę kreatywną i edukacyjną**, w ramach której osoby aktywne, zaangażowane i zainteresowane z Guben i Gubina opowiadają, wspominają, prowadzą badania, słuchają, zastanawiają się i tworzą – pod profesjonalnym kierownictwem pedagogów muzealnych – w oparciu o jasno zarysowane **tematy nadrzędne**[28] i zagadnienia.

Ilustracja 7: Polsko-niemieckie laboratorium muzealne, opracowanie własne

Program w laboratorium muzealnym skierowany jest do mieszkańców Guben i Gubina: podczas gdy **polsko-niemieckie kawiarnie/salony opowieści** adresowane są przede wszystkim do osób starszych, **warsztaty** skierowane są w szczególności do klas szkolnych oraz – w okresie wakacji – do zainteresowanych dzieci i młodzieży – zarówno z Guben, jak i z Gubina, w ramach poszczególnych klas lub w mieszanych grupach polsko-niemieckich. Zaleca się, aby warsztaty miały charakter **artystyczny** i **dwujęzyczny**, tak aby na podstawie ich wyników można było ewentualnie zorganizować małe **wystawy młodzieżowe** jako prezentację efektów pracy. W ten sposób nie tylko dzieci i młodzież są zaangażowane w projekt, ale pełnią one również rolę propagatorów wiedzy w swoich rodzinach. **Kawiarnie/salony opowieści** mogłyby być organizowane w Guben i Gubinie pod hasłem **„Mój przedmiot opowiada historię”** w połączeniu z **apelami o zbieranie eksponatów**, dzięki czemu poszerzałaby się wiedza na temat przedmiotów polsko-niemieckich nadających się do wykorzystania w pracy muzealnej. **Profesjonalna dokumentacja** tych wydarzeń opartych na opowiadaniu historii jest ważna i w razie potrzeby powinna zostać zorganizowana przez profesjonalnego partnera.[29] Impulsy i treści zebrane podczas warsztatów i wydarzeń zaowocują profesjonalną **wystawą historyczną**

[28] W zależności od możliwości kadrowych i finansowych oraz bogactwa tematów warto ewentualnie zdefiniować tematy nadrzędne jako tematy roczne lub dwuletnie, tj. tematy, które będą stanowić podstawę programu laboratorium muzealnego przez okres jednego lub dwóch lat.

[29] Zob. salony opowieści w Guben przy wsparciu Rohnstock Biografien: *https://www.rohnstock-biografien.de/veroffentlichugen/guben-erzaehlsalon-publikation/*, ostatni dostęp: 9.10.2026. W perspektywie średnioterminowej można by ewentualnie zaangażować jako partnerów również uczelnie wyższe.

poświęconą danemu tematowi rocznicowemu, przygotowaną przez polsko-niemiecki zespół kuratorów.

Warto jak najszybciej wyznaczyć i urządzić **konkretne miejsce** dla laboratorium muzealnego, w której będą mogły odbywać się pierwsze wydarzenia i która będzie widocznym i łatwo dostępnym punktem kontaktowym w krajobrazie miasta. Miejsce to powinno być **zlokalizowane blisko granicy**, tak aby było łatwo dostępne dla mieszkańców Guben i Gubina. Jednocześnie miejsce i wyposażenie mogą mieć **charakter tymczasowego warsztatu**, np. pusty lokal sklepowy lub pomieszczenie w już istniejącej instytucji w pobliżu granicy.[30] Podstawowe wyposażenie obejmuje stoły, krzesła oraz materiały warsztatowe. Samo miejsce nie musi dysponować profesjonalnym sprzętem wystawienniczym, ponieważ zaleca się, aby wystawy odbywały się w znanych już miejscach wystawienniczych w obu miastach (Muzeum Miejskie i Przemysłowe, ewentualnie również galeria miejska w Gubinie). Jeśli wynajem i wyposażenie takiej oddzielnej przestrzeni wydają się nierealne: większość proponowanych pomysłów można zrealizować również w już istniejących miejscach (np. w Muzeum Miejskim i Przemysłowym) i można by je wówczas promować jako „mobilne polsko-niemieckie laboratorium muzealne". Zaletą takiego rozwiązania byłoby to, że takie zdecentralizowane laboratorium mogłoby również organizować warsztaty i wydarzenia po stronie polskiej, np. w Galerii Miejskiej lub Domu Kultury. Jednocześnie nakład organizacyjny, a zwłaszcza komunikacyjny (zarówno wewnętrzny, jak i zewnętrzny), wydaje się w tym przypadku większy.

Zaleca się utworzenie **laboratorium muzealnego jako części Muzeum Miejskiego i Przemysłowego**. Powinno ono **nawiązywać** do dotychczasowych **zadań i form działalności** Muzeum Miejskiego i Przemysłowego oraz stale się rozwijać. Odpowiedzialność organizacyjno-strategiczna spoczywałaby na Muzeum Miejskim i Przemysłowym, które jako instytucja samorządowa jest odpowiedzialne za **pozyskiwanie środków na projekty** i uprawnione do składania wniosków. Dopiero wtedy laboratorium muzealne będzie mogło nabrać tempa (por. plan etapowy oraz treść wniosku o dofinansowanie). Dzieje się tak, ponieważ zarówno działania komunikacyjne, jak i merytoryczne oraz edukacyjne laboratorium muzealnego nie będą możliwe do zrealizowania przy obecnie dostępnych środkach i zasobach. Zalecamy, aby wstępny termin zakończenia projektu traktować jako punkt wyjścia, stopniowo wdrażać plan etapowy oraz kontynuować pracę nad pomysłami i tematami, np. poprzez wyżej wymienione wydarzenia i formaty.[31] Zaangażowanie dodatkowego personelu dwujęzycznego wydaje się niezbędne w perspektywie krótko- i średnioterminowej, zarówno w celu strategiczno-organizacyjnego rozbudowania (tzw. „koordynator"), jak i w postaci tzw. „kuratorów rezydentów", którzy jako niezależni kuratorzy wspierają lokalny zespół zarówno koncepcyjnie, jak i praktycznie w zakresie przygotowywania wystaw oraz pracy edukacyjnej.

Ponadto kluczowe znaczenie ma celowe **zaangażowanie lokalnych działaczy i partnerów**, aby odpowiednio wypromować ofertę: zwłaszcza w przypadku warsztatów decydujące znaczenie ma dobra współpraca z **dyrektorami szkół** oraz nauczycielami historii oraz ewentualnie plastyki z Guben i Gubina. W perspektywie średnioterminowej można ewentualnie nawiązać współpracę z uczelniami wyższymi (Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą oraz Uniwersytet Zielonogórski), które mogłyby np. wspierać dokumentację spotkań w ramach kawiarni/salonów opowieści. Należy również zaangażować **lokalne instytucje i sprawdzone formaty**, takie jak np. Dom Kultury w Gubinie,

[30] W ramach grupy sterującej pojawił się pomysł wykorzystania pomieszczeń w budowanym obecnie Domu Rodziny w Guben.

[31] Jako przykład można by polecić np. wystawę fotograficzną „Ostgebiete/Ziemie zachodnie. Polsko-niemieckie poszukiwanie śladów" zorganizowaną przez Fundację Ucieczka, Wypędzenie, Pojednanie, która będzie tam dostępna do 17 stycznia 2027 r. Możliwym wydarzeniem byłoby czytanie z tłumaczeniem książki „Poniemieckie" [„In den Häusern der Anderen. Spuren deutscher Vergangenheit in Westpolen"] autorstwa Karoliny Kuszyk. Inspirację merytoryczną może również dostarczyć internetowy cykl wydarzeń „Otwarte pytania/Offene Fragen" organizowany przez Dom Polsko-Niemiecki w Berlinie: *https://deutschpolnischeshaus.de/veranstaltungen/-2*, ostatni dostęp: 29.10.2026.

Galeria Miejska czy grupa młodzieżowa „Otwarte”. Ponadto w Guben i Gubinie istnieje bardzo aktywna **scena artystów amatorów**, która organizuje np. polsko-niemieckie plenery. Należy ją również włączyć do działalności Laboratorium Muzealnego, np. poprzez powiązania merytoryczne między plenerami a tematem rocznym. Również w zakresie **działań promocyjnych** należy stopniowo budować sprawne kanały komunikacji po obu stronach granicy. Szczegółowe kroki wyjaśniono w planie etapowym.

Dygresja na temat inspirującego przykładu: Laboratorium Muzealne w Kyritz

„Praca muzealna nie dotyczy przeszłości, lecz teraźniejszości.” (Susanne Lehmann)

Informacje wprowadzające
≡ Laboratorium muzealne w Kyritz istnieje od 2023 roku jako eksperymentalna przestrzeń projektowo-warsztatowa w lokalu handlowym w śródmieściu Kyritz. ≡ Wszystkie projekty, tematy, wyniki i perspektywy laboratorium są wykorzystywane w rozwoju „młodego muzeum” oraz jego przyszłej wystawy stałej. „Młode muzeum” zostanie otwarte w 2028 roku w ramach projektu Kultur|Kloster|Kyritz.
Dotychczasowe tematy/projekty/formaty
≡ We współpracy z artystami i autorami zrealizowano już ponad 20 projektów poświęconych historii miasta, skierowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych – np. w różnych formach, takich jak kursy wakacyjne, szkolne koła zainteresowań czy długoterminowe projekty. ≡ **Nadrzędne tematy roczne**: Historie o ogniu (2023), Przemiana miasta (2024), „Przybycie do Kyritz” oraz „Prawda czy kłamstwo” (2025), „Dobre duchy” (2026) > **Przykład „Przybycie do Kyritz”:** zebrano osobiste opowieści osób, które się tu przeprowadziły, oraz uchodźców, a także wrażenia z miasta i spotkania, które ukształtowały początek nowej codzienności. W trakcie projektu uczestnicy opracowali audioprzewodnik po Kyritz. > **Przykład „Opowieści o ogniu”:** Wychodząc od licznych niszczycielskich pożarów w historii Kyritz, laboratorium muzealne wraz z dziećmi, młodzieżą i świadkami tamtych czasów poświęciło się wielowarstwowemu znaczeniu ognia. Odbywało się to poprzez praktyczne zajęcia, takie jak gotowanie przy ognisku lub eksperymenty, które połączono z elementami artystycznymi i narracyjnymi, obejmującymi np. mity i sztukę cieni.
Pomieszczenia i wyposażenie
≡ Lokal sklepowy z dwoma pomieszczeniami: sala warsztatowa o różnorodnym przeznaczeniu dla 12 uczestników oraz mała sala kinowa. Obecnie otwarta wyłącznie podczas wydarzeń. ≡ Wyposażenie składa się z używanych mebli należących do miasta, a sprzęt techniczny jest w razie potrzeby udostępniany przez miasto lub był stopniowo nabywany dzięki dotacjom projektowym. Materiały eksploatacyjne są pozyskiwane z dotacji projektowych.
Organizacja
≡ 1 pracownik zatrudniony na stałe, 1 osoba odbywająca federalną służbę wolontariacką, osoby na umowę zlecenie do realizacji projektów ≡ Współpraca z profesjonalnym biurem wystawienniczym: Kreativköpfe z Poczdamu, niezależna kuratorka Justyna Gralak (z Polski) oraz Steffi Kroll ≡ Od października 2026 r. do marca 2027 r.: raz w miesiącu ogłoszenie o naborze eksponatów dotyczących 6 tematów; muzeum jest uzależnione od dostarczanych obiektów

Dotacje
≡ Dofinansowania: > Kulturland Brandenburg (Łączenie światów) – projekt będący kontynuacją projektu wystawowego z 2024 r.: „Przybycie do Kyritz” > Aller.Land na projekt współpracy „Doppel:punkt” z Muzeum Dróg w Wusterhausen > Museum macht Schule > Plattform Kulturelle Bildung ≡ Szczegółowa koncepcja laboratorium muzealnego: 60% dofinansowania przez Ministerstwo Nauki, Badań Naukowych i Kultury kraju związkowego Brandenburgia, 20% wkładu własnego miasta Kyritz oraz 20% wsparcia ze strony Fundacji Ostdeutsche Sparkassenstiftung i banku Sparkasse Ostprignitz-Ruppin. ≡ Finansowanie szerszego projektu: Całość rozwoju kwartału kulturalnego wokół klasztoru w Kyritz (w tym „junges museum”) jest finansowana w ramach Federalno-Krajowego Programu Wsparcia Rewitalizacji Miast (np. „żywe śródmieścia”) oraz ze środków specjalnych.
Potencjał/wartość dodana
≡ Laboratorium muzealne pobudza pomysły, wyobraźnię i zaangażowanie w kwestii tego, jak mogłoby wyglądać muzeum przyszłości. ≡ Zaproszenia do zgłaszania eksponatów zawsze otwierają drzwi do dalszych rozmów, a w razie potrzeby – do zaangażowania. ≡ Powstaje zainteresowana społeczność, która nie tylko odwiedza przyszłe muzeum, ale także je współtworzy. ≡ Oprócz muzealnych zasobów wiedzy powstają wspólne doświadczenia, interpretacje i artystyczne przekłady.
Osoba kontaktowa
≡ Dyrektorka muzeum Susanne Lehmann, *museum@kyritz.de*, 033971/85277

Ilustracja 8: Witryna Laboratorium Muzealnego w Kyritz, zdjęcie: complan Kommunalberatung

Możliwe tematy nadrzędne

W trakcie realizacji niniejszego opracowania koncepcyjnego zebrano liczne tematy, które są istotne z punktu widzenia muzealnej analizy i przygotowania. Poniższy wybór zawiera w szczególności zagadnienia, które oferują **osobiste punkty odniesienia** i dotyczą **sąsiedztwa**, wraz z krótkim zarysem kierunków, w których można je dalej rozwijać:

- Historia(e) rodzin w Guben i Gubinie
  - *Anegdota z procesu partycypacyjnego ilustruje **wielowarstwowe powiązania w historii rodzin**: mieszkanka Gubina, która ma dziś około 80 lat, od lat sześćdziesiątych wraz z rodziną często gościła rodzinę, która od 1945 roku mieszkała na zachód od Nysy, a wcześniej mieszkała w domu tej polskiej rodziny. Obie dziewczynki potrafiły porozumiewać się – i to po rosyjsku, którego obie uczyły się w szkole. Pisały do siebie listy i miały **wspólny zeszyt korespondencyjny**, w którym wymieniały się listami w języku rosyjskim. Jakże wspaniałym eksponatem na przyszłą wystawę byłby ten zeszyt!*
- Nasza praca – nasi koledzy i koleżanki w Guben i Gubinie
  - *W centrum uwagi mogłyby tu znaleźć się zarówno **podobieństwa**, jak i **różnice** w świecie pracy w Guben i Gubinie w latach 1945–1980: polskie i niemieckie dzienniki brygadowe, transgraniczne biografie zawodowe, ale także różnice, takie jak np. ruch „Solidarność" i ewentualne próby utrzymania tego w tajemnicy po stronie niemieckiej. Temat ten można by wspaniale połączyć z polsko-niemieckimi kawiarniami/salonami opowieści i wspomnień. Uderzającym obiektem symbolizującym deindustrializację i wyzwania gospodarcze okresu po transformacji mogłaby być **„wypatroszona" maszyna do produkcji kapeluszy**, z której usunięto najcenniejsze części. Smutne, ale symbolicznie wymowne.*
- To miejsce ma swoją historię (historie)! Nasz wspólny dom – Gubin i Guben
  - *zobacz następny rozdział „Przykład realizacji"*
- Przybycie i osiedlenie się w Guben i Gubinie. Drogi do nowej małej ojczyzny po 1945 roku
  - *Uderzające jest to, że właśnie dlatego, iż wielu mieszkańców Gubina pochodzi z rodzin, których historia wiąże się z wysiedleniem lub uchodźctwem, w ich domach zachowało się bardzo niewiele oryginalnych przedmiotów związanych z historią rodziny – a nawet jeśli takie się znajdują, mieszkańcy Gubina z pewnością niechętnie oddaliby je do muzeum. Z tego powodu sposób postępowania z tymi **lukami i brakami** mógłby stać się kluczowym zagadnieniem w przyszłym muzeum lub na wystawie. Podczas spotkania z udziałem mieszkańców jeden z długoletnich mieszkańców Gubina opowiedział o szczególnej formie przyswojenia: Gubin również był w pewnym sensie miastem Wilhelma Piecka – w końcu po polskiej stronie znajdował się jego dom rodzinny. Po zjednoczeniu wszędzie można było znaleźć medale, talerze i podobne przedmioty z wizerunkiem Wilhelma Piecka, których nikt już nie chciał. On sam zabrał jeden z nich do domu i powiesił go u siebie – ze względu na duże **podobieństwo tego wizerunku Wilhelma Piecka do Jana Pawła II**.*

Inne możliwe tematy to:

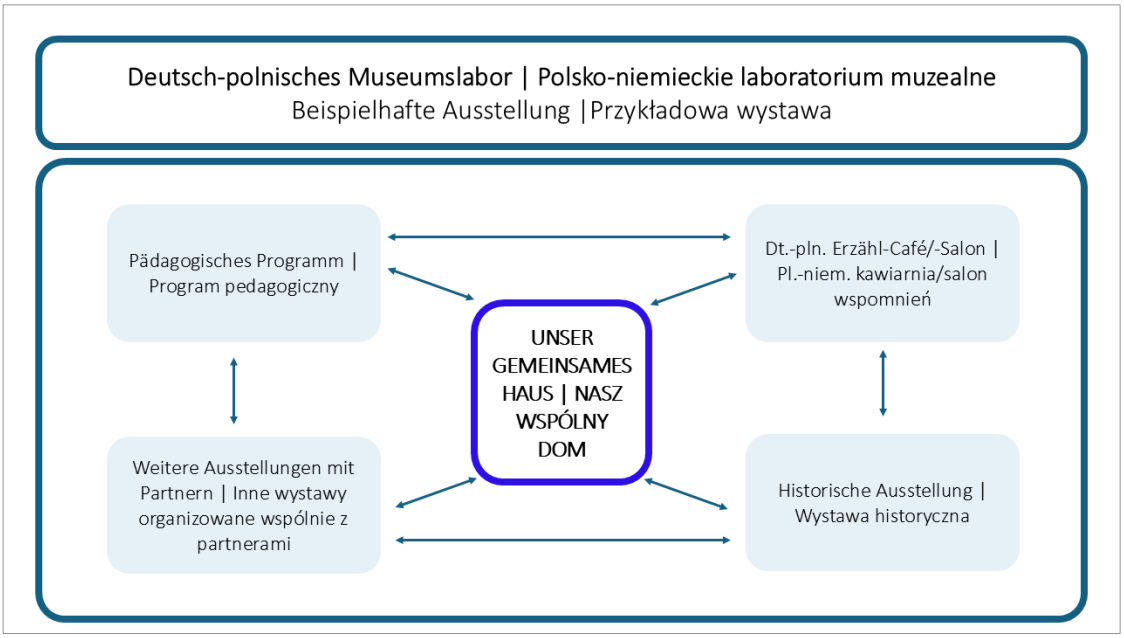
- Nysa – połączenie, rozdzielenie, źródło życia
  - *Temat ten jest **wielowymiarowy** i obejmuje różne dziedziny życia: od Nysy jako szlaku transportowego i arterii życia we wczesnej historii miasta, poprzez spektakularne historie ucieczek z czasów, gdy Nysa stanowiła granicę państwową, aż po potencjalne źródło zagrożenia, w związku z którym dwa państwa muszą wspólnie zajmować się ochroną przeciwpowodziową, oraz jako oaza wypoczynku dla wszystkich: każdy mieszkaniec ma w zanadrzu co najmniej jedną historię związaną z Nysą. Jeśli jednak temat ten nie wzbudzi zainteresowania pod względem merytorycznym, to przynajmniej sama **rzeka jako element wystawienniczy** może wzbudzić zainteresowanie.*
- Dzieciństwo, zabawy i opowieści w Guben i Gubinie
  - *Kto nie lubi wspominać swojego dzieciństwa? Kim byli wspólni bohaterowie dzieciństwa po obu stronach granicy? A którzy z nich byli znani tylko w danym kraju? A co sprawiało, że dzieciństwo w Guben i Gubinie było wyjątkowe? Temat ten oferuje duży potencjał do **partycypacji i wzbudzenia entuzjazmu mieszkańców** i mógłby nawiązywać do sukcesu wystawy poświęconej postaci Piaskowego dziadka w Muzeum Miejskim i Przemysłowym – w wersji polsko-niemieckiej, z odpowiednią „szczyptą" specyfiki Guben i Gubina.*

- Kontakt(y) w sklepie: Zakupy po drugiej stronie Nysy
  - *W różnych okresach więcej można było kupić to tu, to tam, raz z lady, raz spod lady sklepowej. Te **czynności związane z zakupami** mogą wydawać się mieszkańcom codzienne, normalne, a nawet nudne – były jednak i są ważnymi **elementami zbliżania się i normalizacji** relacji oraz powiązań, bez których nie istniałoby dziś dwumiasto. Również w tym przypadku z pewnością można **intensywnie zaangażować mieszkańców**.*
- Bez słów: muzyka w Guben/Gubinie
  - *Od znanego w całym regionie budowniczego organów po polsko-niemiecki chór – wątki opowieści są różnorodne, a dzięki transgranicznej sile muzyki można by opracować **muzyczny program ramowy** we współpracy ze szkołami muzycznymi w Guben i Gubinie.*
- Do serca przez przez żołądek: jedzenie w Guben i Gubinie
  - *Wystawa ta nawiązywałaby do dotychczasowych przedświątecznych działań Muzeum Miejskiego i Przemysłowego oraz SPZG. **Specyfikę historii miasta** można by ewentualnie podkreślić poprzez historyczne znaczenie regionu dla rolnictwa oraz ważnych restauratorów, lokali wycieczkowych lub instytucji charytatywnych, które istniały lub nadal istnieją w mieście. Z jednej strony niewiele jest rzeczy bardziej charakterystycznych dla danego regionu i silniej związanych z ojczyzną niż kulinaria – a jednocześnie jedzenie może działać bardzo integrująco i wiele znaczy dla każdego.*
- Język sąsiedni: most i bariera w jednym
  - *W tym przypadku nawiązanie do historii miasta może być najtrudniejsze. Niemniej jednak można by tu z jednej strony zwrócić uwagę na **rolę języka sąsiada**, a także na historyczne i obecne wysiłki na rzecz porozumienia, takie jak aktualny projekt przedszkolny, dwujęzyczne licea itp. Jednocześnie zaleca się, aby temat ten został opracowany w sposób zabawowy na potrzeby pracy pedagogicznej, np. we współpracy z partnerem, który połączy **historię miasta i zabawę językową** w ramach zabawowej gry typu escape room odbywającej się po obu stronach Nysy lub podobnej inicjatywy.*[32]

[32] Por. np. *https://playinghistory.de/*, ostatni dostęp: 29.10.2026

Przykład realizacji: Pierwsza polsko-niemiecka wystawa

Poniższy **przykład** dotyczący tematu **„To miejsce ma swoją historię (historie)! – Nasz wspólny dom: Gubin i Guben”** ma na celu wyjaśnienie i zilustrowanie zarówno merytorycznej, jak i proceduralnej strony funkcjonowania polsko-niemieckiego laboratorium muzealnego w Guben i Gubinie.[33]

Ilustracja 9 : Przykładowy temat roczny, opracowanie własne

Polsko-niemieckie kawiarnie/salony opowieści: To miejsce ma dla mnie historię (historie) i wspomnienia!

„Opowiadanie ustne jest podstawową potrzebą człowieka. Jej zaspokojenie sprawia nam radość. […] Jednak obecnie często brakuje na to okazji, przestrzeni i rytuałów. Wszystko to oferuje salon opowieści”.[34]

Ten element Laboratorium Muzealnego kieruje spojrzenie w przeszłość i rzuca światło na życie zainteresowanych mieszkańców Guben i Gubina. W ramach **dwujęzycznych salonów/kawiarni wspomnień** opowiadają oni w Laboratorium Muzealnym historie ze swojego życia. Punktem wyjścia są budynki w obu miastach, które mają dla nich największe znaczenie – czy to ze względu na wartość osobistą, czy historyczną. W bezpiecznej atmosferze salonu, **z moderatorem i tłumaczeniem symultanicznym**, mogą ujawnić się **doświadczenia, wspomnienia, relacje, różnice i podobieństwa**, a także fascynujące **przedmioty z prywatnych zbiorów**. Jako uzupełnienie mogą Państwo bowiem udostępnić przedmioty ze swoich zbiorów, np. zdjęcia, naczynia, elementy wyposażenia wnętrz itp., które są związane z historią tych ważnych dla Państwa budynków. Zarówno historie, jak i przedmioty są **profesjonalnie dokumentowane** i, w miarę możliwości, inwentaryzowane przez pracowników Muzeum Miejskiego i Przemysłowego oraz ewentualnych partnerów, takich jak uniwersytety czy firma Rohnstock Biografien.

[33] Podczas drugich warsztatów otwartych w ankiecie przeprowadzonej cyfrowo za pomocą programu Slido (18 uczestników spośród ok. 35 obecnych) najwięcej głosów uzyskały następujące tematy: „Nasz Dom/Unser Haus” (61%), „Historia(e) rodziny” (39%) oraz „Nasza praca” (33%).

[34] *https://www.rohnstock-biografien.de/erzaehlsalon/*, ostatni dostęp: 29.10.2026.

Kierujemy się przy tym następującymi celami i pytaniami:

- Zebranie biografii
- Odtworzenie dziedzictwa historycznego – kto, kiedy i gdzie mieszkał?
- Jakie osoby i wspomnienia wiążą się z tymi miejscami?
- Jakie różnice i podobieństwa istnieją między mieszkańcami Guben i Gubina?
- Dlaczego jest to fascynujące i warte zapamiętania?

W ten sposób powstaje swego rodzaju **bardzo osobisty „plan miasta" obu miast**, wzbogacony o osobiste przeżycia, wspomnienia i przedmioty uczestników. Mogą w ten sposób powstawać nowe relacje i wspólnoty. W Gubinie istnieją już doświadczenia w tym zakresie, jednak tamtejsze salony nie uwzględniały przedmiotów i były skierowane wyłącznie do mieszkańców Gubina.[35]

Warsztaty dla dzieci i młodzieży: Mój ulubiony budynek w Guben/Gubinie

Ten moduł jest skierowany przede wszystkim ku przyszłości obu miast, zarówno pod względem grup docelowych, jak i treści: dzieci i młodzież są zachęcane do **artystycznej refleksji nad budynkami w Guben i Gubinie** (np. malowanie/rysowanie, fotografia, a także faktyczne budowanie własnych obiektów, np. z tektury, drewna itp.), przy czym nacisk może być położony albo na znaczące, reprezentacyjne budynki, albo na te, które mają osobiste znaczenie. W tym kontekście należy skierować **wzrok w przyszłość** i np. zadać pytanie:

- Jaki jest wasz wspólny wymarzony dom w Gubinie i Guben?
- Z czego należałoby stworzyć coś pięknego, zarówno po tej, jak i po tamtej stronie?
- Co musi oferować takie miejsce, abyście chcieli tam wracać nie tylko raz?

Jednocześnie można by zachęcić do **refleksji nad przeszłością**:

- Czy wiedzieliście, że było to/jest to ważne miejsce dla niektórych osób? (Nawiązanie do kawiarni/salonu opowieści)

W zależności od koncepcji i treści warsztatów, sensowne może być zorganizowanie **osobnej wystawy dla młodzieży**, aby zmotywować uczestników i zaangażować rodziców. Wystawa ta mogłaby być ewentualnie prezentowana po obu stronach Nysy, np. w Muzeum Miejskim i Przemysłowym oraz w Galerii Miejskiej.

Wystawa historyczna: To miejsce ma swoją historię (historie)! Nasz wspólny dom – Guben/Gubin

Wystawa opowiada historię Guben i Gubina – zarówno poprzez opowieści o znaczących, kształtujących krajobraz miejski budowlach, jak i – o ile uda się zebrać ciekawe historie i przedmioty w ramach salonów/kawiarni opowieści– o zwykłych domach obu miast. W centrum uwagi powinna znaleźć się **„podwójna historia" miasta** oraz powiązania budynków z **osobistymi wspomnieniami lub losami** mieszkańców. Pytania przewodnie mogłyby brzmieć:

- W których budynkach szczególnie dobrze widać wyjątkową historię miasta?
- Którzy wybitni budowniczowie i architekci nadali miastu jego oblicze?
- Jakie historie opowiadają mury o polsko-niemieckim sąsiedztwie?

[35] Por. przypis 29.

- Które postacie z historii miasta i jakie konkretne losy są ściśle związane z danym budynkiem?

Na wystawie powinny zostać zaprezentowane obiekty zebrane w ramach zaproszeń do zgłaszania eksponatów – o ile są one atrakcyjne z punktu widzenia muzealnego w kontekście tematu. Wystawa odbędzie się w Muzeum Miejskim i Przemysłowym.

Te główne tematy można by uzupełnić w ramach **wspólnej trasy łączącej oba miasta** i zrealizować w formie **zdecentralizowanej wystawy**, jak to zostało omówione zwłaszcza w Radzie Kultury. **Trasa** ta prezentuje i wyjaśnia dziedzictwo architektury oraz związane z nim historie i wspomnienia. Celem jest wdrożenie **spójnej koncepcji merytorycznej i projektowej** po obu stronach Nysy, w ramach której ewentualnie jednolite oznaczenia na nawierzchni ulicznej będą służyć jako wizualne wskazówki. Realizacja tego projektu może być interesująca nie tylko dla mieszkańców miasta, ale także dla turystów.

Ilustracja 10 : Trasa „Roter Faden" [wątek przewodni] w Hanowerze, zdjęcie: Hannover Marketing und Tourismus GmbH

Współpraca z polskimi i niemieckimi instytucjami oraz inicjatywami

Laboratorium muzealne jest uzależnione nie tylko od ścisłej i konstruktywnej współpracy ze społeczeństwem obywatelskim, ale w jeszcze większym stopniu od wsparcia i współpracy z już działającymi instytucjami. W przypadku tematu **„To miejsce ma historię(e)! …"** możliwa byłaby współpraca z kierunkami architektury na Uniwersytecie Zielonogórskim oraz na Brandenburskim Uniwersytecie Technicznym Cottbus-Senftenberg. W ramach wspólnych polsko-niemieckich warsztatów studenci obu uczelni mogliby zgłębić typologie, specyfikę, a także przekształcenia zidentyfikowanych obiektów oraz poddać je fachowej analizie. Przyczyniłoby się to nie tylko do zebrania indywidualnych i emocjonalnych faktów, ale także do stworzenia fachowego poziomu dyskusji i oceny.

Można by również rozważyć zorganizowanie wystawy poświęconej malarstwu lub fotografii portretującej architekturę w Guben i Gubinie, w Muzeum Miejskim i Przemysłowym oraz w Galerii Miejskiej, co pozwoliłoby na poznanie tego tematu z wielu perspektyw. Być może udałoby się zaangażować środowisko malarzy plenerowych z Guben i Gubina do artystycznego opowiadania i przedstawiania budynków, historii oraz osobistości, oferując jednocześnie warsztaty o odpowiedniej tematyce oraz prezentując wyniki tych działań na wystawie specjalnej.

Możliwa byłaby również osobna wystawa poświęcona wyłącznie najważniejszym architektkom i architektom z Guben i Gubina.

Obudź społeczeństwo obywatelskie: polsko-niemiecka przestrzeń otwarta

W wielu miejscach muzea otwierają się na społeczeństwo nie tylko w ramach zwiedzania wystaw, podobnie jak np. biblioteki. Funkcja takiego **„trzeciego miejsca"**[36] , czyli **miejsca spotkań i spędzania wolnego czasu**, w którym społeczności obu miast mogą się spotykać bez presji konsumpcyjnej, jest wskazana również w przypadku polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego. O ile dla Laboratorium Muzealnego zostanie faktycznie stworzona nowa przestrzeń, zaleca się udostępnienie tej przestrzeni, o ile jest ona wolna, **niemieckim, polskim i polsko-niemieckim inicjatywom, grupom hobbystycznym oraz stowarzyszeniom**, które poszukują miejsca na swoją działalność. Kwestia ta była dwukrotnie omawiana w grupach sterujących i spotkała się z powszechnym poparciem. Z punktu widzenia treści muzealnych taki krok z pewnością nie jest absolutnie konieczny, jednak przyczyniłby się do ugruntowania pozycji muzeum i jego fazy poprzedzającej jako miejsca naprawdę tętniącego życiem i istotnego dla mieszkańców miasta. Warunkiem byłoby stworzenie możliwie prostego systemu, który regulowałby zarówno przydzielanie przestrzeni, jak i kluczowe kwestie. Ponadto wszyscy uczestnicy musieliby wiążąco zobowiązać się do przestrzegania warunków użytkowania, dotyczących czystości itp.

Przykłady miejsc trzecich
Miejsce trzecie + muzeum: ≡ Muzeum Oderbruch w Altranft, Bad Freienwalde[37] > Muzeum prezentuje krajobraz i historię dziedzictwa kulturowego regionu Oderbruch (osuszonych Błot Odrzańskich w Kotlinie Freienwaldzkiej) oraz oferuje sale warsztatowe, m.in. do pracy otwartej, warsztatów wakacyjnych i szkoleń. ≡ Muzeum Regionalne w Dissen, Dissen-Striesow[38] > Muzealna prezentacja lokalnej historii Serbołużyczan/Wendów jest uzupełniana otwartymi i angażującymi wydarzeniami poświęconymi zwyczajom kulturowym i kulinarnym. ≡ Muzeum Świata Pracy w Steyr, Austria[39] > W tym miejscu, będącym połączeniem muzeum, ośrodka edukacyjnego i forum społecznego, tematyka pracy i kwestie społeczne są poruszane w sposób partycypacyjny. ≡ Muzeum Miejskie w Kaufbeuren[40] > Działalność społeczna w postaci kawiarni opowieści, projektów obywatelskich i warsztatów jest głęboko zakorzeniona w tym muzeum historii miasta, które postrzega się jako miejsce uczenia się przez całe życie.
Miejsca trzecie w małych miastach wschodnich Niemiec:

[36] ImPuls Brandenburg e. V. – Krajowe Stowarzyszenie na rzecz Kultury Społecznej, Muzyki Popularnej i Festiwali: How-To Dritter Ort, 2024, s. 26–32

[37] *https://oderbruchmuseum.de/*, ostatni dostęp: 29.10.2026

[38] *https://heimatmuseum-dissen-spreewald.de/*, ostatni dostęp: 29.10.2026

[39] *https://museumarbeitswelt.at/*, ostatni dostęp: 29.10.2026

[40] *https://stadtmuseum-kaufbeuren.de/*, ostatni dostęp: 29.10.2026

- Kulturkombinat, Perleberg[41]
  - Stowarzyszenie artystów z regionu Prignitz organizuje m.in. koncerty, warsztaty artystyczne i taneczne oraz targi, które są dostępne niemal wyłącznie bezpłatnie lub na zasadzie dobrowolnych datków.
- Stadtsalon Safari, Wittenberge[42]
  - Ta otwarta przestrzeń wydarzeniowa zaprasza inicjatywy i osoby prywatne; odbywają się tu m.in. wieczory gier, spotkania towarzyskie i wieczory literackie.
- Ping Pong Salon, Neustrelitz[43]
  - Ta przestrzeń spotkań, prowadzona przez stowarzyszenie, łączy grę w tenisa stołowego z innymi aktywnościami, tworząc dynamiczne formy nauki i pisania.

3.4 Polsko-niemieckie zbiory muzealne

Własne zbiory stanowią podstawę działalności muzeum i jego ekspozycji. Jednak nawet jeśli weźmie się pod uwagę wszystkie zbiory znajdujące się w Guben i Gubinie, **nie tworzą one wystarczającej bazy eksponatów** dotyczących polsko-niemieckiej historii sąsiedztwa. Istniejące zbiory i obiekty, a także nowe eksponaty, muszą być w przyszłości pozyskiwane w sposób usystematyzowany i uporządkowany, katalogowane oraz poddawane badaniom naukowym. Wspólna polsko-niemiecka refleksja nad przyszłym gromadzeniem zbiorów w oparciu o istniejące instytucje i zbiory stanowi ważny element oraz kluczowy czynnik integracyjny na drodze do stworzenia muzeum sąsiedzkiego. Może z tego wyniknąć profesjonalna, odrębna **koncepcja zbiorów** w kontekście polsko-niemieckiej reorientacji, która jest niezbędna. Niemniej jednak można sformułować kilka zaleceń.

Katalog kryteriów

Rygorystyczny katalog kryteriów w znacznym stopniu ułatwia podejmowanie decyzji o włączeniu nowych obiektów do zbiorów. Punktem wyjścia powinny być zalecenia zawarte w ekspertyzie Christiana Hirte[44], które w niniejszym dokumencie zostały rozszerzone o komponent polski:

- **Nacisk na lokalność**: gromadzenie przedmiotów, które zostały wyprodukowane lub były używane w Guben lub Gubinie albo są z nimi w inny sposób powiązane.
- **Przedmioty jako zwierciadło doświadczeń**: przedmioty opowiadają o osobistych i rodzinnych losach ludzi z Guben i Gubina oraz mieszkających w tych miejscowościach.
- **Perspektywa eksponowania**: Muzeum nie jest archiwum, dlatego powinno uzgadniać działania z archiwum miejskim. Kierownictwo muzeum musi realistycznie ocenić możliwość ekspozycji danego przedmiotu w momencie jego przyjęcia i podjąć odpowiednią decyzję.
- **Dokumentowanie historii przedmiotów**: Wywiady z osobami przekazującymi przedmioty są obowiązkowe, aby jak najpełniej uchwycić historię i kontekst. W przypadku historii dwujęzycznej zadanie to wymaga zatrudnienia dwujęzycznego personelu.

[41] *https://www.kulturkombinat-perleberg.org/*, data ostatniego dostępu: 29.10.2026

[42] *https://stadtsalon-safari.de/*, data ostatniego dostępu: 29.10.2026

[43] *https://www.pingpongsalon.de/*, data ostatniego dostępu: 29.10.2026

[44] Hirte, s. 12

- **Nacisk na historię najnowszą**: Działalność kolekcjonerska powinna koncentrować się na XX i XXI wieku – zarówno w odniesieniu do braków w zbiorach, jak i historii sąsiedztwa, która rozpoczęła się dopiero w 1945 roku.
- **Luki**:
  - okres nazistowski, II wojna światowa
  - Wysiedlenia, nowi osadnicy z Polski, okres powojenny
  - Reżim graniczny i jego konsekwencje
  - Losy pochodzenia polskich przybyszy oraz odbudowa w Gubinie
  - Miasto Wilhelma Piecka – Guben
  - Odzież i moda oparte na gubińskiej i gubeńskiej produkcji tekstylnej
  - Przedmioty związane z historią przemysłu w Gubinie (np. fabryka wyrobów skórzanych „Carina" lub związek zawodowy „Solidarność")

Dzięki spójnej polsko-niemieckiej koncepcji gromadzenia zbiorów oraz jasnym kryteriom merytoryczno-tematycznym w przyszłości będzie można stopniowo włączać obiekty do zbiorów muzealnych, czy to poprzez zakupy, wypożyczenia, czy też apele o przekazywanie eksponatów. Tak właśnie działa muzeum w angielskim Croydon, wykorzystując tematy roczne i tematyczne apele o przekazywanie eksponatów. Oprócz aspektu finansowego takie podejście ma pozytywny efekt w postaci dążenia do nawiązania żywego dialogu ze społecznością miejską.[45]

W każdym razie praca z **apelami o przekazywanie zbiorów** jest w szczególności **zadaniem komunikacyjnym**, ponieważ należy wyjaśnić społeczeństwu, że z jednej strony nie każdy przedmiot jest istotny i nie każdy musi znaleźć się na wystawie. Z drugiej zaś strony należy przekazać i wzbudzić zrozumienie, że nawet zupełnie zwyczajne przedmioty, takie jak np. podkładka pod piwo lub podobne, mogą w pewnych okolicznościach stanowić eksponat muzealny, o ile można za ich pomocą opowiedzieć istotną historię.

Ta fundamentalna decyzja – czy stworzyć własne zbiory polsko-niemieckie, czy też nie – miałaby ponadto wpływ na **sposób postępowania z obszernymi zbiorami lokalnymi**, o ile potrzebują one nowego miejsca, np. po rozwiązaniu starej struktury stowarzyszenia lub w podobnych sytuacjach.

Digitalizacja

Dzięki **digitalizacji zbiorów za pomocą profesjonalnego oprogramowania muzealnego** pojawia się szansa na uzyskanie wiarygodnego, zawsze aktualnego przeglądu stanu (np. kondycji, lokalizacji, właściciela itp.) wszystkich eksponatów. Byłoby to pomocne przy **wyposażeniu wystaw czasowych**, ponieważ szybko widać, jakie obiekty są dostępne, a gdzie występują luki tematyczne. Celowe byłoby, aby wszystkie zbiory znajdujące się w Guben i Gubinie (Muzeum Miejskie i Przemysłowe w Guben, Muzeum w Gubinie oraz stowarzyszenie „Gubener Tuche und Chemiefasern e. V.") korzystały z tego **samego oprogramowania**. Oprócz inwentaryzacji cyfrowej istnieje również dodatkowa korzyść polegająca na tym, że w ten sposób łatwiej byłoby organizować mniejsze wystawy internetowe, obiekty można by łatwo wyszukiwać i udostępniać publicznie w ramach przygotowywanych przez kuratorów ekspozycji tematycznych, nawet jeśli nie ma jeszcze nowego muzeum ani nowej wystawy stałej.

[45] Muzeum w Croydon: *https://museumofcroydon.com/*, data ostatniego dostępu: 15.10.2026.

Magazyn

Dotychczasowe powierzchnie magazynowe znajdują się w **Muzeum Miejskim i Przemysłowym** (pomieszczenie magazynowe o mieszanym przeznaczeniu), w **młynie Sprucker Mühle** (wiaty, garaże, ekspozycja na parterze i pierwszym piętrze, która w dłuższej perspektywie musi zostać przeniesiona i którą należy uwzględnić w przyszłych zapotrzebowaniach na powierzchnię magazynową), a także w nowym magazynie w nieużywanym **budynku Szkoły Europejskiej w Gubinie**. Dopóki kwestia magazynów Muzeum Miejskiego i Przemysłowego nie zostanie ostatecznie i w sposób zadowalający wyjaśniona, należy powstrzymać się od przejmowania obszernych zbiorów. Ponadto – nawet przy wyjaśnionych warunkach przestrzennych – pojawiają się pytania dotyczące **kosztów dokumentacji, utrzymania oraz ewentualnej renowacji** itp.

Zbiory w budynku Szkoły Europejskiej powinny zostać zachowane w perspektywie długoterminowej i rozbudowane w przyszłości, ponieważ dobrze spełniają one wymagania przestrzenne i funkcjonalne stawiane magazynowi muzealnemu. Jedynie brak windy stanowi istotne ograniczenie. Ponadto konieczne byłoby zakupienie dodatkowego wyposażenia magazynowego, takiego jak np. odpowiednie systemy regałowe dla kolekcji dzieł sztuki oraz inne rozwiązania magazynowe niezbędne z punktu widzenia konserwacji.

4 Przejście do działania

Aby **pomysł muzeum sąsiedzkiego** mógł przekształcić się w **projekt możliwy do realizacji**, należy podjąć **wiele małych, wykonalnych kroków**, zgodnie z następującymi wytycznymi:

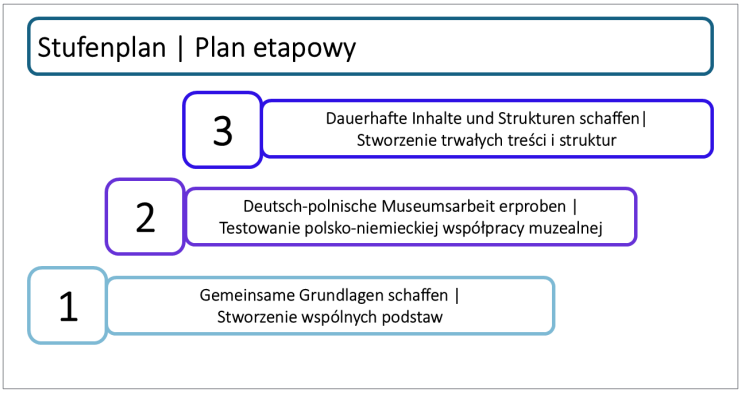
- „Po prostu" kontynuować działania
- Od małego do dużego
- Zintensyfikować współpracę polsko-niemiecką.

Ważne jest, aby po ukończeniu niniejszego studium koncepcyjnego wspólne przedsięwzięcie było kontynuowane w miarę możliwości **płynnie w formie debaty publicznej**. Plan etapowy powinien służyć przy tym jako orientacja.

4.1 Plan etapowy

Poniższy plan etapowy określa trzy etapy na okres do dziesięciu lat. Zadania na każdym etapie dzielą się na różne obszary, które odnoszą się do poszczególnych celów: po pierwsze, należy **wypracować i doskonalić przyszłe treści wystawiennicze i muzealne w ramach współpracy polsko-niemieckiej** (por. obszary „Wystawy i zbiory" oraz „Wydarzenia"). Po drugie, należy **umocnić i rozbudować struktury współpracy** opracowane w ramach projektu oraz **pozyskać środki finansowe i dotacje** (w szczególności w obszarach „Organizacja" oraz „Komunikacja i działania public relations"). Wreszcie, celem powinno być przeniesienie dyskusji i **debaty na temat treści polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego do szerszej polsko-niemieckiej społeczności** („Komunikacja i działania public relations" oraz „Wydarzenia"). Siłą napędową tego procesu – przynajmniej dopóki nie powstaną nowe struktury zarządzania – jest inicjator niniejszego projektu, Muzeum Miejskie i Przemysłowe. Należy bezwzględnie utrzymać ścisłą współpracę z Stowarzyszeniem Muzeów Brandenburgii (Museumsverband Brandenburg e. V.).

Poniżej szczegółowo omówiono te trzy etapy. Po zakończeniu etapu drugiego (przetestowanie polsko-niemieckiej działalności muzealnej w ramach laboratorium muzealnego) zaleca się przeprowadzenie oceny (ewaluacji), w wyniku której mogą pojawić się dwie alternatywne możliwości: decyzja o utworzeniu Polsko-niemieckiego muzeum sąsiedzkiego (3A) oraz decyzja o opracowaniu koncepcji nowej wystawy stałej o tematyce polsko-niemieckiej w Muzeum Miejskim i Przemysłowym (3B). W załączniku znajduje się pełny plan etapowy.

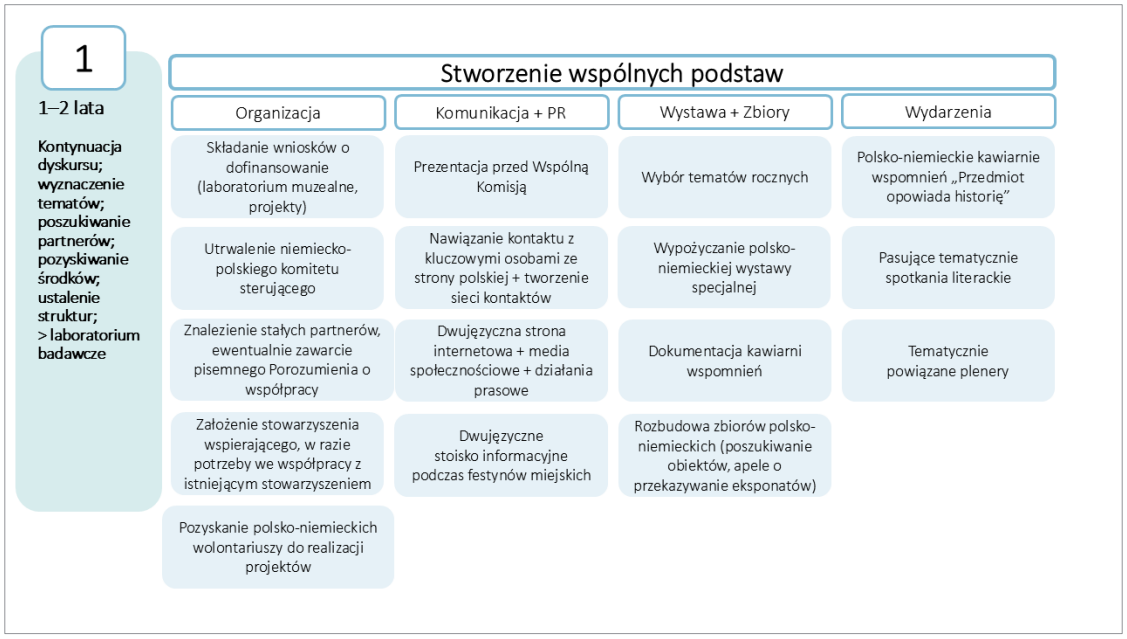

Ilustracja 11 : Trzy fazy planu etapowego, opracowanie własne

Etap 1: Stworzenie wspólnych podstaw

W **pierwszym etapie** należy skupić się na **budowaniu stabilnych struktur polsko-niemieckich** (polsko-niemiecka grupa sterująca, wspólna komisja, porozumienie o współpracy, utworzenie stowarzyszenia wspierającego/towarzystwa przyjaciół muzeum). Na to ostatnie miasto Guben ma jedynie ograniczony wpływ, ponieważ potrzebne są zaangażowane osoby, które chcą podjąć się tej odpowiedzialności w ramach działalności społecznej. Ewentualnie warto rozważyć współpracę z już istniejącym stowarzyszeniem, takim jak np. Heimatbund e. V. Taka struktura organizacyjna umożliwia dostęp do innych środków wsparcia, do których niezbędna jest osoba prawna spoza miasta Guben (patrz rozdział „Możliwości dofinansowania"). Utworzenie polskiej osoby prawnej (np. fundacji, patrz rozdział „Podmioty prowadzące") byłoby zdecydowanie zalecane, ale zależy to również od zaangażowania ze strony polskiej i należy uznać to za raczej mało prawdopodobne. Ponadto pierwszy etap charakteryzuje się **pozyskiwaniem środków na projekty**, aby umożliwić testowanie i rozwój treści polsko-niemieckiej działalności muzealnej w laboratorium muzealnym w pierwszym i drugim etapie.

W zakresie komunikacji należy działać na dwóch płaszczyznach: z jednej strony należy zintensyfikować **komunikację w ramach organów samorządowych** po obu stronach (Wspólna Komisja), aby w perspektywie średnioterminowej uzyskać mandat do kontynuacji działań. Z drugiej strony należy zintensyfikować bezpośrednią **komunikację z kluczowymi osobami po stronie polskiej** (dyrektorzy Domu Kultury, Galerii Miejskich, dyrektorzy szkół), aby pozyskać ich zarówno jako partnerów w projektach, jak i jako osoby wspierające w promowaniu ofert polsko-niemieckich.

Ilustracja 12 : Pierwsza faza planu etapowego, opracowanie własne

Pod względem merytorycznym już bezpośrednio po zakończeniu niniejszego projektu należy zintensyfikować **polsko-niemiecką działalność muzealną**, tj. poprzez zorganizowanie pierwszej **polsko-niemieckiej wystawy**, np. w formie wypożyczenia. Ponadto należy zorganizować i udokumentować pierwszą **polsko-niemiecką kawiarnię/salon wspomnień**, ewentualnie już wraz z zaproszeniem do przekazywania eksponatów w zakresie danego tematu roku. Działania te

przyniosą efekty po stronie polskiej tylko wtedy, gdy zostaną stworzone skuteczne i niezawodne kanały marketingowe poprzez jak najbardziej bezpośredni kontakt inicjatorów z odpowiednimi mediami lub multiplikatorami. Widoczne w przestrzeni miejskiej biuro projektowe, pełniące rolę zalążka i centrum komunikacji, może znacznie ułatwić budowę struktur oraz komunikację z potencjalnymi zwolennikami i multiplikatorami.

Dygresja: Treść pierwszych wniosków dotyczących Laboratorium Muzealnego

Poniżej przedstawiono zarys elementów, które powinien zawierać pierwszy wniosek (lub pierwsze wnioski) dotyczący realizacji Laboratorium Muzealnego:

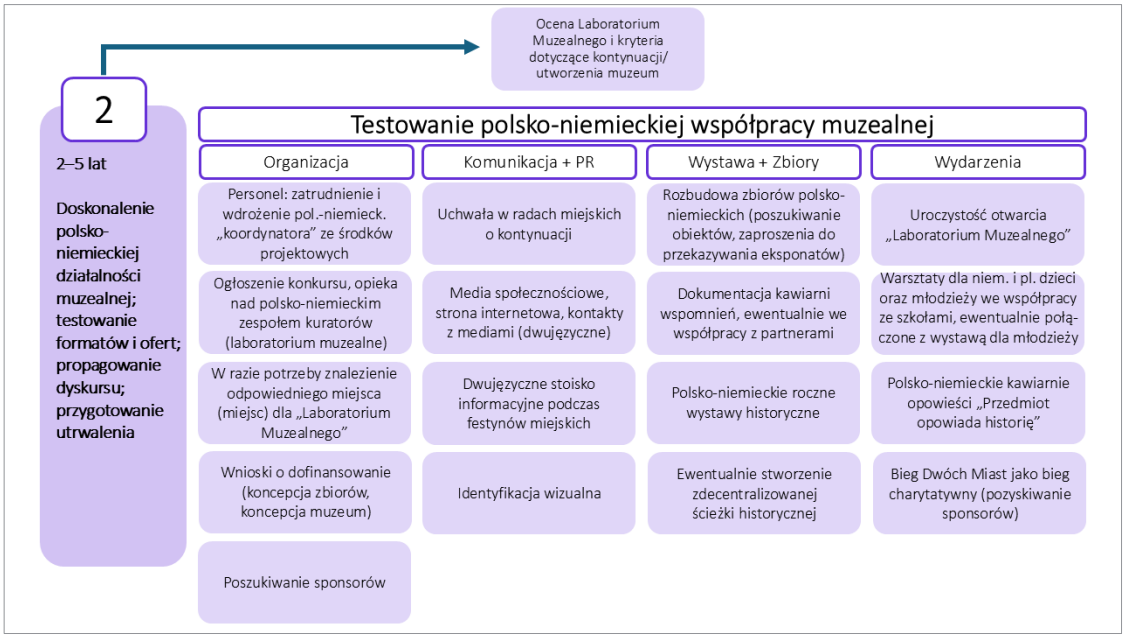
- Koszty osobowe związane z zatrudnieniem „koordynatora", który promuje pomysł oraz identyfikuje partnerów i interesujące obiekty
- Honoraria dla kuratorów rezydentów
- Honoraria za koncepcję zbiorów (wraz z katalogiem kryteriów „Włączanie nowych obiektów do zbiorów Muzeum Miejskiego i Przemysłowego" oraz naciskiem na obiekty niemiecko-polskie)
- Budżet na co najmniej 3 historyczne wystawy specjalne oraz wystawy dla młodzieży
- Budżet na warsztaty edukacyjne (opracowanie koncepcji, realizacja, materiały)
- Budżet na opracowanie koncepcji i profesjonalną dokumentację kawiarni/salonu opowieści, ewentualnie we współpracy z Rohnstock Biografien
- Honorarium za stworzenie prostej strony internetowej dla Laboratorium Muzealnego
- Honorarium za bieżące usługi tłumaczeniowe (zwłaszcza tłumaczenia ustne)
- Budżet na wyposażenie pomieszczeń laboratorium oraz koszty eksploatacyjne, wynajem pomieszczeń
- Budżet na inwestycje u partnerów projektu w już istniejących przestrzeniach wystawowych

Etap 2: Testowanie polsko-niemieckiej działalności muzealnej

Jeśli uda się pozyskać fundusze, laboratorium muzealne będzie mogło naprawdę rozpocząć działalność i eksplorować polsko-niemiecką działalność muzealną: będzie można opracowywać nowe treści, tworzyć i realizować nowe programy edukacyjne oraz docierać do nowych grup docelowych – po obu stronach granicy. Konieczne jest poszerzenie zespołu o co najmniej jedną **osobę dwujęzyczną**, która mogłaby pełnić rolę **„koordynatora"**, tj. nadal promować partnerstwo w ramach projektu, a jednocześnie wyszukiwać istotne historie i obiekty. Cykl „Program edukacyjny i wydarzenia, łącznie z apelem o przekazywanie eksponatów → polsko-niemieckie wystawy sąsiedzkie" powinien zostać powtórzony kilkakrotnie, w miarę możliwości przy wsparciu **zewnętrznych polsko-niemieckich zespołów kuratorskich** (Curators in Residency), zanim będzie można ewaluować, jaki jest oddźwięk i perspektywy projektu.

W trakcie **ewaluacji** pojawiają się następujące pytania: Czy wypracowana już **struktura wspierających** jest wystarczającym nośnikiem nowego muzeum (**etap 3A**)? Czy też dąży się do stworzenia nowej stałej ekspozycji w ramach dotychczasowego środowiska podmiotów w Muzeum Miejskim i Przemysłowym, z naciskiem na polsko-niemiecką historię sąsiedztwa (**etap 3B**), przy jednoczesnym **kontynuowaniu działalności Laboratorium Muzealnego**? W zależności od decyzji podjętej na poziomie merytorycznym należałoby wówczas uzyskać **mandat w radach**

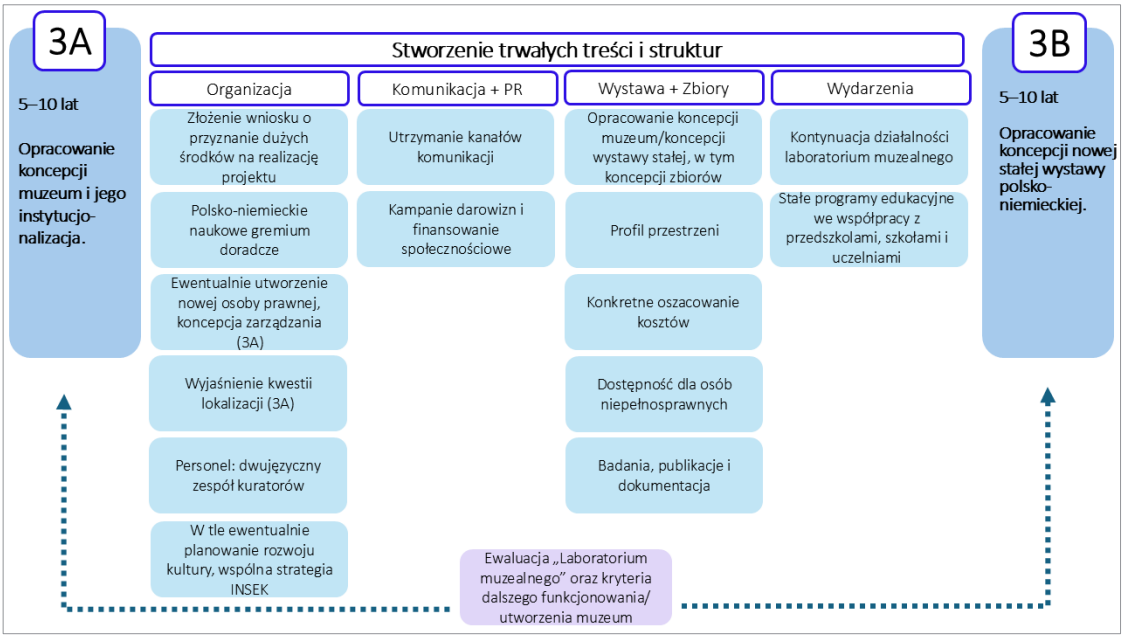
miejskich, a także złożyć kolejne **wnioski o dofinansowanie**, w szczególności dotyczące odpowiedniej koncepcji muzealnej/wystawienniczej.

Ilustracja 13 : Druga faza planu etapowego, opracowanie własne

Etap 3: Stworzenie trwałych treści i struktur

Laboratorium muzealne jako stały punkt spotkań, edukacji kulturalnej i zmierzenia się ze wspólną historią i teraźniejszością powinno być kontynuowane również po zakończeniu okresu trwania projektu. Doświadczenia zebrane w poprzednich latach można bezpośrednio wykorzystać w odpowiedniej koncepcji – **koncepcji merytorycznej muzeum (3A)** lub **koncepcji nowej wystawy stałej (3B)**. Wariant 3A wyróżnia się zarówno przewidywanym **zakresem kosztów**, jak i skomplikowaną **procedurą założenia nowej, ewentualnie nawet europejskiej osoby prawnej**, **koncepcją zarządzania** oraz **kwestią lokalizacji**. W obu przypadkach zdecydowanie zaleca się, aby zarówno zespół koncepcyjny, jak i doradztwo merytoryczne, o ile to konieczne, składały się z **polsko-niemieckich ekspertów**. Włączenie projektu do nadrzędnych **koncepcji (strategii) rozwoju** miast lub obejmujących dwumiasto nie jest bezwzględnie konieczne, jednak byłoby zalecane.

Ilustracja 14 : Trzecia faza planu etapowego, opracowanie własne

4.2 Możliwości dofinansowania

W tym miejscu należy w szczególności rozróżnić trzy różne źródła finansowania:

- Dotacje na projekty ze źródeł publicznych lub prywatnych
- Środki własne miast Guben i Gubin na trwałe utworzenie i funkcjonowanie polsko-niemieckich struktur muzealnych (laboratorium muzealne oraz ewentualnie muzeum)
- Dofinansowanie inwestycyjne, o ile ma powstać muzeum.

To, czy projekt kwalifikuje się do dofinansowania, zależy od formy prawnej danego wnioskodawcy. Wnioskodawcami mogą być oba miasta, ale także inne podmioty prawa publicznego lub prywatnego. Ponadto lokalizacja ma wpływ na kwalifikowalność projektów do dofinansowania. W przypadku większości programów, przynajmniej w przypadku dużych kwot dofinansowania, należy wykazać ponadregionalne lub transnarodowe znaczenie projektu lub jego modelowy charakter.

Sytuacja w zakresie dotacji ulega ciągłym zmianom. Aktualny przegląd publicznych dotacji na projekty kulturalne zawiera federalna baza danych dotacji (kraj związkowy Brandenburgia, rząd federalny i UE).[46] Liczne dotacje z sektora prywatnego wymienia baza danych dotacji Niemieckiej Fundacji na rzecz Zaangażowania i Wolontariatu.[47]

W tym miejscu można przedstawić jedynie krótki opis godnych polecenia programów wsparcia. Ich aktualność i adekwatność należy sprawdzić w konkretnym kontekście poszczególnych wniosków projektowych. Zrezygnowano z poszukiwania wyłącznie polskich źródeł wsparcia, ponieważ w chwili obecnej nie istnieje żadna osoba prawna, która mogłaby ubiegać się o takie dofinansowanie.

[46] *https://www.foerderdatenbank.de*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[47] *https://foerderdatenbank.d-s-e-e.de*, data ostatniego dostępu: 9 października 2026 r.

Publiczne dofinansowanie projektów

Dzięki dotacjom projektowym można sfinansować pojedyncze przedsięwzięcia kulturalne o dużym oddziaływaniu społecznym, realizowane „na drodze do powstania muzeum", aby podtrzymać dyskusję na temat wspólnej przestrzeni kulturalnej dla Guben i Gubina w społeczności miejskiej, a także aby przyspieszyć dalszy rozwój koncepcyjny projektu. Należy pamiętać, że z reguły projekt nie może być jeszcze rozpoczęty w momencie składania wniosku, aby kwalifikował się do dofinansowania. Obecna sytuacja w zakresie dofinansowań pozwala przypuszczać, że konieczne będzie stworzenie swego rodzaju „mozaiki" z różnych źródeł finansowania. Ogólnie zaleca się ciągłe śledzenie nowych ogłoszeń o naborze wniosków u odpowiednich podmiotów przyznających dofinansowania, takich jak Federalna Fundacja Kultury (Kulturstiftung des Bundes) czy Niemiecki Związek Muzeów (Deutscher Museumsbund). Obecnie realizowane są odpowiednie programy „LOKAL – Programm für Kultur und Engagement"[48] oraz „Museum macht stark"[49] , które byłyby interesujące dla projektu, ale obecnie nie przyjmują już wniosków.

Aby szybko rozpocząć współpracę polsko-niemiecką, warto rozważyć złożenie wniosku do **Funduszu Małych Projektów programu Interreg (FMP)** w celu realizacji działań wymienionych w etapie 1, takich jak pierwsze polsko-niemieckie kawiarnie/salony opowieści lub pierwsza polsko-niemiecka wystawa. Należy jednak pamiętać, że choć proces składania wniosków wydaje się przebiegać w sposób niebiurokratyczny, obowiązki sprawozdawcze i rozliczeniowe są znaczne. Należy w tym przypadku zapewnić odpowiednią równowagę między nakładem a korzyściami. W latach 2027 i 2028 do dyspozycji jest alokacja po 500 000 EUR, przy czym maksymalna kwota dofinansowania wynosi 50 000 EUR na projekt.[50]

Do realizacji polsko-niemieckiego laboratorium muzealnego można ubiegać się o wsparcie w ramach regionalnego programu dotacyjnego, jednak tylko pod warunkiem, że uda się założyć lub pozyskać stowarzyszenie wspierające projekt lub podobną organizację: **fundusz projektowy „Kulturplan Lausitz**". Fundusz projektowy „Kulturplan Lausitz" wspiera w ramach ustawy o wzmocnieniu strukturalnym regionów węglowych **„projekty współpracy i rozwoju"** o zasięgu ponadpowiatowym, ponadregionalnym (kategoria B) lub **„strategiczne projekty strukturalne"** o zasięgu ogólnokrajowym lub z potencjałem do ewentualnej długoterminowej kontynuacji (kategoria C). W kategorii B fundusz przyznaje dofinansowanie w wysokości do 150 000 EUR w 2027 r., natomiast w kategorii C – przez trzy lata, w wysokości do 100 000 EUR rocznie.[51] O ile **odniesienie regionalne** (zarówno pod względem merytorycznym, jak i w odniesieniu do partnerów) obejmuje **cały historycznie ukształtowany obszar życia, gospodarki i kultury Łużyc** (Górne Łużyce oraz Woj. Dolnośląskie i Lubuskie), istnieją jednak dwa czynniki ograniczające: jednym z nich jest wspomniany powyżej fakt, że uprawnionym do składania wniosków podmiotem jest osoba prawna, która dopiero ma zostać utworzona. Ponadto projekt musi być **realizowany w brandenburskiej części Łużyc**. W związku z tym wsparcie dla tego projektu należałoby uzupełnić, np. środkami z europejskich lub polsko-niemieckich programów wsparcia, aby zapewnić realizację działań po stronie polskiej.

[48] *https://www.kulturstiftung-des-bundes.de/de/projekte/detail/lokal_programm_fuer_kultur_und_engagement.html*

[49] *https://www.museum-macht-stark.de/home.html*

[50] *https://euroregion-snb.de/KPF2021-2027*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[51] *https://www.lausitz-kultur.eu/images/Dokumente%20Projektfonds%20Lausitz/Ausschreibung%20Projektfonds%20Kulturplan%20Lausitz%202027.pdf*, data ostatniego dostępu: 9 października 2026 r.

Spośród programów wsparcia wyłącznie niemieckich warto polecić program **„Kulturland Brandenburg**" (aktualny temat dwuletni na lata 2026/27: „Von hier aus Zukunft"; maksymalna kwota dofinansowania 20 000 EUR, z czego 50% to środki własne[52]) oraz **platformę „Kulturelle Bildung"**[53] . Również w tym przypadku wyzwaniem dla projektu transgranicznego jest to, że jego realizacja musi odbywać się po stronie niemieckiej. Platforma Edukacji Kulturalnej oferuje doradztwo w zakresie dotacji, np. w ramach federalnego programu **„Kultur macht Stark. Sojusze na rzecz edukacji**", a także w ramach programów krajowych **„Fundusz Eksperymentalny Brandenburgii"** oraz **„Edukacja kulturalna i partycypacja**". Ministerstwo Nauki, Badań Naukowych i Kultury wspiera ponadto w ramach programu „Profile muzealne" ([54]) koncepcje, kuratorskie prace przygotowawcze, wystawy oraz działania edukacyjne. Ponadto w ramach programu wsparcia „Cyfrowa transformacja w kulturze" (DIWA)[55] zapewnia finansowanie infrastruktury cyfrowej, koncepcji oraz działań edukacyjnych.

Na koniec należy zwrócić uwagę na tzw. **środki Lotto** pochodzące z ustawowej opłaty od gier hazardowych. Środki te przeznaczone są na wspieranie działań społecznych, humanitarnych, kulturalnych i sportowych, a także innych projektów pożytku publicznego leżących w szczególnym interesie publicznym, na które nie ma innych środków w budżecie kraju związkowego i dla których nie istnieją żadne inne możliwości dofinansowania. Rząd krajowy rozdziela środki Lotto w budżecie krajowym pomiędzy poszczególne ministerstwa. Ministerstwa z kolei samodzielnie decydują o przyznaniu tych środków.[56]

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej wspiera w obszarze priorytetowym „Kultura" projekty artystyczne oraz projekty edukacyjne o charakterze kulturalnym.[57] W 2026 r. maksymalna kwota dofinansowania wynosiła 23 500 EUR, przy czym wkład własny w przypadku tej kwoty wynosił 50%.

Polsko-Niemiecka Fundacja na rzecz Nauki mogłaby wystąpić w roli podmiotu przyznającego dofinansowanie, gdyby podczas opracowywania treści wystawienniczych i muzealnych doszło do współpracy z uczelniami wyższymi. Wnioski należałoby wówczas prawdopodobnie zakwalifikować do obszaru tematycznego „Procesy europeizacji". Małe projekty badawcze otrzymują do 10 000 EUR (maks. 70% stopy dofinansowania), natomiast duże projekty mogą otrzymać do 150 000 EUR.[58]

Kolejną możliwością pozyskania do 20 000 EUR jest wniosek skierowany do **Federalnego Ministra Kultury i Mediów** na projekty kulturalne i artystyczne o „znaczeniu ogólnokrajowym", co w przypadku muzeum miejskiego może okazać się trudnym kryterium.[59]

Na poziomie europejskim szczególnie wskazane jest złożenie **wniosku o dofinansowanie projektu regularnego w ramach programu Interreg**. Obecny okres programowania trwa jednak do 2027 r., a projekty muszą zostać zakończone do 2029 r. Biorąc pod uwagę, że po stronie polskiej musi istnieć

[52] *https://gesellschaft-kultur-geschichte.de/kulturland-brandenburg*, data ostatniego dostępu: 9 października 2026 r.

[53] *https://gesellschaft-kultur-geschichte.de/plattform-kulturelle-bildung-brandenburg/*, data ostatniego dostępu: 9 października 2026 r.

[54] *https://mwfk.brandenburg.de/sixcms/media.php/9/Foerdergrundsaetze%20Museumsprofile.pdf*, data ostatniego dostępu: 9.11.2026.

[55] *https://mwfk.brandenburg.de/mwfk/de/kultur/digitalisierung-in-der-kultur/*, data ostatniego dostępu: 9 listopada 2026 r.

[56] *https://mil.brandenburg.de/mil/de/service/foerderprogramme/foerderungen-aus-lottomitteln/foerderung-von-projekten-aus-einnahmen-der-gluecksspielabgabe-lottomittel/#; https://mbjs-fachportal.brandenburg.de/und-mehr/foerderung-aus-lottomitteln.html*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[57] *https://sdpz.org/zuschussantraege/was-wird-gefoerdert/*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[58] *https://www.dpws.de/*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[59] *https://kulturstaatsminister.de/fileadmin/user_upload/Downloads/Antraege-Formulare/2015-01-16-hinweise-foerderung-polsko-niemiecki.pdf*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

wiarygodny partner projektowy, gotowy do wniesienia wkładu własnego, prawdopodobnie konieczne będą dalsze prace przygotowawcze. W obecnej sytuacji zaleca się złożenie wniosku w ramach priorytetu 3 „Atrakcyjne pogranicze - edukacja, kultura i turystyka" z celem szczegółowym 4.6 „Wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych".[60] Zaleca się, aby w procesie programowania na następny horyzont finansowy Interreg zabiegać o to, by tematy kultury i turystyki znalazły się w programie również w kolejnym okresie finansowania, aby w odpowiednim czasie móc złożyć wniosek, który w razie potrzeby obejmie nawet działania inwestycyjne.

W dłuższej perspektywie zaleca się regularne poszukiwanie dodatkowych środków finansowych, aby np. skorzystać z ewentualnej nowej edycji programu **„Museum macht stark"** Niemieckiego Związku Muzeów.

Prywatne wsparcie projektów

Również sektor prywatny oferuje możliwości wspierania i finansowania kultury, np. poprzez darowizny, zbiórki funduszy, sponsoring i fundacje. Jako przykład można wymienić Fundację **Ostdeutsche Sparkassenstiftung**[61] we współpracy z lokalnym bankiem Sparkasse. Ponadto **Fundacja EWE**[62] wspiera innowacyjne projekty w zakresie upowszechniania kultury, takie jak sztuki plastyczne lub sceniczne, muzyka, a także programy edukacyjne w muzeach. W zależności od potrzeb można znaleźć informacje o innych fundacjach, np. na stronie Federalnego Związku Fundacji Niemieckich[63] .

Wsparcie inwestycyjne

Programy wsparcia dla projektów inwestycyjnych mogą obejmować renowację lub budowę nowego obiektu służącego jako miejsce spotkań i siedziba muzeum, a także (w późniejszym terminie) konkretne potrzeby związane z wyposażeniem muzeum.

Federalno-Krajowy Program Wsparcia Rewitalizacji Miast [64] jest realizowany od 2020 r. w ramach trzech filarów programowych dla gmin w Niemczech: programy „Tętniące życiem centra", „Spójność społeczna" oraz „Wzrost i zrównoważona odnowa". Do składania wniosków uprawnione są gminy w Niemczech. Podstawą do uzyskania wsparcia jest zintegrowana koncepcja rozwoju miasta. Finansowanie składa się zazwyczaj z 40% środków federalnych, 40% środków kraju związkowego Brandenburgia oraz 20% wkładu własnego gminy.

W ramach **programu inwestycyjnego „Kultura przemysłowa**" (Pełnomocnik Rządu Federalnego ds. Kultury i Mediów – BKM) można uzyskać dofinansowanie na projekty inwestycyjne mające na celu zachowanie i przekształcenie wyjątkowych budynków i obiektów przemysłowych w tętniące życiem zabytki kultury na obszarach określonych w § 2 ustawy o inwestycjach w regionach węglowych (InvKG). Wnioski należy składać do Ministerstwa Nauki, Badań Naukowych i Kultury kraju związkowego Brandenburgia. Do ubiegania się o dofinansowanie uprawnione są osoby fizyczne i prawne. Wysokość dofinansowania federalnego wynosi do 90%.

Również za pośrednictwem Pełnomocnika Rządu Federalnego ds. Kultury i Mediów (BKM) **Specjalny program ochrony zabytków**[65] umożliwia zachowanie obiektów kulturowych o znaczeniu krajowym lub zabytków, które w znacznym stopniu kształtują dziedzictwo kulturowe, jako części dziedzictwa

[60] *https://interreg-brandenburg-polska.eu/programm/foerderschwerpunkte/prioritaet-3/*, data ostatniego dostępu: 9 października 2026 r.

[61] *https://ostdeutsche-sparkassenstiftung.de/*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[62] *https://www.ewe-stiftung.de/*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[63] https://stiftungssuche.de/stiftungssuche/, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

[64] *https://www.staedtebaufoerderung.info*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

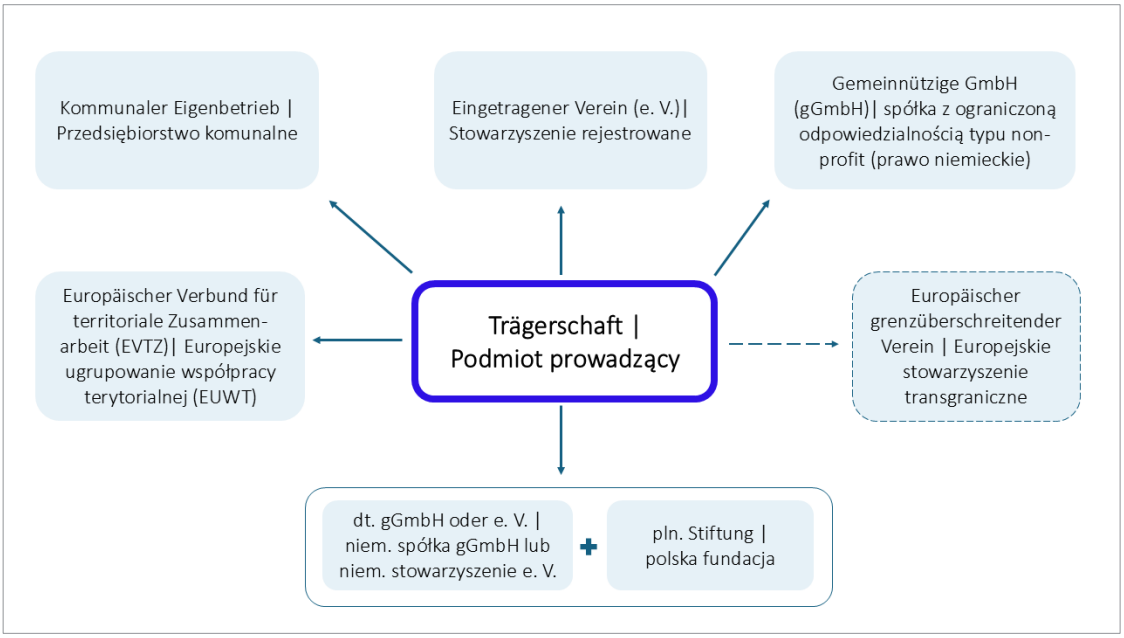
[65] *https://kulturstaatsminister.de/kulturbauten-und-kulturgutschutz/kulturbauten*, data ostatniego dostępu: 9.10.2026.

kulturowego i różnorodności kulturowej. Wnioski należy składać za pośrednictwem Brandenburskiego Krajowego Urzędu Ochrony Zabytków.

4.3 Warunki ramowe

Poniższe podrozdziały przedstawiają aktualny stan dyskusji na temat kluczowych warunków ramowych i nie dostarczają wystarczających odpowiedzi – zwłaszcza że ze względu na obecny etap rozwoju projektu pytania te nie pojawiają się jeszcze w konkretnej formie.

Kwestie dotyczące podmiotów prowadzących

Ilustracja 15 : Możliwe podmioty prowadzące, opracowanie własne

Kwestia odpowiedniego modelu zarządzania i jego formy prawnej będzie musiała zostać wyjaśniona, gdy zapadnie decyzja o faktycznym utworzeniu nowego muzeum. W takim przypadku kwestia ta musiałaby oczywiście zostać zbadana przez specjalistów z dziedziny prawa. Informacje zawarte w niniejszym rozdziale mają charakter orientacyjny.
Polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie mogłoby być utrzymywane na podstawie umów zawartych między obydwoma miastami. Wzorem byłyby już zrealizowane projekty współpracy miast Guben i Gubin, takie jak np. wspólna oczyszczalnia ścieków. W przypadku współpracy polsko-niemieckiej obie gminy muszą jednak pokonać przeszkodę polegającą na tym, że niemieckie i polskie prawo samorządowe kończy się odpowiednio na granicy państwowej. Klasyczny związek celowy prawa publicznego nie jest prawnie możliwy ponad granicami państwowymi. W tym celu można by rozważyć **EUWT (E uropejski Związek Współpracy Terytorialnej)** jako oficjalną formę prawną prawa publicznego Unii Europejskiej. Pozwala on organom i miastom z różnych krajów na utworzenie wspólnej organizacji posiadającej osobowość prawną, ubieganie się o fundusze unijne (Interreg) przy mniejszym nakładzie administracyjnym, a także wspólne realizowanie inwestycji. Jednak proces zakładania takiego podmiotu wiąże się z dość dużym obciążeniem biurokratycznym. Konieczna jest zgoda ministerstw na szczeblu federalnym, kraju związkowego oraz ze strony polskiej. Przygotowania często trwają kilka lat.

Zgodnie z prawem niemieckim muzeum może być również prowadzone jako **gminny zakład gospodarczy**. Ta forma organizacyjna i operacyjna zapewnia dużą swobodę działania, ponieważ muzeum jest wyodrębnione organizacyjnie i ekonomicznie z ogólnego budżetu podstawowego gminy. Zakład gospodarczy pozostaje jednak prawnie zależny – podmiotem prowadzącym muzeum nadal jest bezpośrednio miasto. Ta forma działalności nie miałaby ponadto charakteru transgranicznego.

Również struktury prawa prywatnego byłyby możliwe do rozważenia jako podmiot zarządzający muzeum lub jako towarzysząca mu struktura wspierająca, jednak obecnie można je wdrożyć jedynie zgodnie z odpowiednim prawem krajowym. W związku z tym podmiot zarządzający muzeum zależy w dużym stopniu od lokalizacji muzeum. W UE toczy się proces legislacyjny dotyczący ustanowienia nowej formy prawnej w postaci europejskiego stowarzyszenia (oficjalnie **European Cross-Border Association, w skrócie ECBA**). Parlament Europejski przyjął wprawdzie projekt dyrektywy w 2024 r., jednak akt prawny musi jeszcze zostać ostatecznie przyjęty przez Radę Unii Europejskiej. Nie jest pewne, czy i kiedy w najbliższej przyszłości powstanie forma prawna stowarzyszenia europejskiego.

W Polsce można rozważyć formy prawne prawa prywatnego, takie jak **stowarzyszenie** lub **fundacja**. Szczególną zaletą jest tutaj status organizacji pożytku publicznego (OPP). W Niemczech odpowiednikiem byłoby **stowarzyszenie rejestrowe**, dla którego również możliwy byłby status organizacji pożytku publicznego uprawniający do ulg podatkowych. Założenie niemieckiej **fundacji** jest nieco bardziej skomplikowane niż w Polsce i nie jest tutaj zalecane.

Jeśli muzeum znajduje się po niemieckiej stronie granicy, **oba miasta** mogą **również** stać się **równoprawnymi wspólnikami spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pożytku publicznego (gGmbH)**. Niemieckie prawo dotyczące spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (GmbH) pozwala gminom zagranicznym na bezproblemowe nabywanie udziałów. Odpowiedzialność jest ograniczona, a przepływy finansowe (dotacje miast) podlegają przejrzystej kontroli.

Duży potencjał ma **polsko-niemiecka partnerska struktura podwójna, składająca się z niemieckiej spółki gGmbH lub niemieckiego stowarzyszenia oraz polskiej fundacji**. Organizacja niemiecka występowałaby w tym przypadku jako współzałożycielka polskiej fundacji lub zawarłaby długoterminową umowę o współpracy. Dzięki takiej podwójnej strukturze muzeum byłoby w pełni uznane pod względem podatkowym zarówno w Niemczech, jak i w Polsce, co pozwoliłoby np. na zbieranie darowizn podlegających bezpośredniemu odliczeniu w obu krajach. Struktura ta byłaby również korzystna przy ubieganiu się o dotacje, ponieważ można by uwzględnić zarówno niemieckie, jak i polskie programy wsparcia. Za wzór może tu posłużyć istniejąca od 2005 roku struktura, na którą składają się niemieckie stowarzyszenie Förderverein zum Wiederaufbau der Stadt- und Hauptkirche in Gubin oraz polska Fundacja Fara Gubińska – Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich.[66]

Kwestie lokalizacyjne

Kwestia lokalizacji już teraz interesuje wiele osób, jednak będzie miała **znaczenie dopiero na późniejszym etapie projektu**. Pomijając zalecenie, aby w perspektywie średnioterminowej zapewnić laboratorium muzealnemu konkretną lokalizację, na obecnym etapie jest jeszcze zbyt wcześnie, aby sformułować **zalecenie** dotyczące lokalizacji właściwego muzeum. Dopiero po podjęciu zasadniczej decyzji w tej sprawie będzie można zająć się rozważaniami dotyczącymi

[66] *https://stadtkirchegubin.eu/ueber-uns/foerderverein/849-2/*, data ostatniego dostępu: 19.10.2026.

lokalizacji oraz powiązanymi z tym kwestiami, takimi jak pozyskiwanie środków finansowych, kwestie kadrowe itp.

Ogólnie rzecz biorąc, w debacie na temat lokalizacji obowiązuje następująca zasada: ze względu na istniejące już profesjonalne struktury po stronie niemieckiej oraz większe prawdopodobieństwo znalezienia dwujęzycznego personelu zatrudnionego zgodnie z niemieckim prawem (i wynagradzania zgodnie z niemieckimi stawkami), zaleca się **budowę nowego muzeum po stronie niemieckiej**. Ponadto w przypadku budowy nowego obiektu po stronie polskiej potrzebny byłby aktywny partner polski, którego jak dotąd nie zidentyfikowano. Zdecydowanie zaleca się poważne potraktowanie kryterium **bliskości granicy**, ponieważ atrakcyjność lokalizacji maleje wraz z każdym metrem oddalenia od granicy dla mieszkańców drugiej strony. W procesie partycypacyjnym kwestia lokalizacji była dyskutowana jedynie krótko, przy czym szczególnie wyraźnie uwidoczniło się, jak **wiele pustostanów znajduje się w Guben** i jak wiele budynków czeka na nowe, stabilne przeznaczenie. Dlatego też, w duchu zrównoważonego rozwoju i w celu oszczędzania zasobów, odradza się budowę nowego obiektu. Niemniej jednak w dotychczasowym procesie dyskusji preferowano budowę nowego obiektu, o ile odpowiadałaby ona modelowemu charakterowi przedsięwzięcia. Należy również uwzględnić budowę nowego obiektu i związane z nią opuszczenie dotychczasowych siedzib przez dotychczasowe instytucje.

Aby sprostać wymaganiom **określenia stanowiska** w niniejszym opracowaniu koncepcyjnym, poniżej przedstawiono najczęściej omawiane dotychczas lokalizacje:

- **Ponowne wykorzystanie budynku D, Alte Poststr. 10, Guben**

Budynek D dawnej fabryki wełny w Guben, o powierzchni około 5 900 m² rozłożonej na pięciu kondygnacjach, oferuje **ogromny potencjał powierzchniowy**. Dla muzeum dwóch miast, których łączna liczba mieszkańców wynosi nieco ponad 30 000, może on jednak okazać się zbyt duży, ponieważ koszty eksploatacji byłyby odpowiednio wysokie. Lokalizacja jest natomiast korzystna: budynek znajduje się **blisko granicy**, bezpośrednio nad Nysą i przy trasie rowerowej wzdłuż Nysy. Dodatkową atrakcją jest atrakcyjny **taras na dachu** z widokiem 360 stopni. Ponieważ budynek jest objęty **ochroną konserwatorską**, należy liczyć się z **wysokimi kosztami renowacji**. Do 2029 roku istnieje jednak możliwość uzyskania dofinansowania ze środków przeznaczonych **na rewitalizację miast (Städtebauförderung)**, z gwarancją pokrycia 90 procent kosztów. Warunkiem jest pozyskanie, oprócz muzeum, **kolejnego głównego użytkownika**.

- **Nowe przeznaczenie dawnego więzienia sądowego, Alte Poststr. 64, Guben**

Dawne więzienie sądowe charakteryzuje się dużą kubaturą i nietypowym rozkładem pomieszczeń, co stawiałoby szczególne wymagania przed wykorzystaniem go jako muzeum. Pozytywnym aspektem jest to, że budynek został zabezpieczony konstrukcyjnie dzięki środkom z programu Städtebauförderung. Budynek znajduje się niedaleko od obu mostów. Lokalizacja ta posiada również połączenie z komunikacją miejską i może korzystać z istniejących miejsc parkingowych.

- **Budowa nowego muzeum na Wyspie Teatralnej w Gubinie**

Lokalizacja znajduje się na **terytorium Polski**. Realizacja projektu w tym miejscu wymagałaby zatem ustanowienia podmiotu odpowiedzialnego zgodnie z prawem polskim, co wiązałoby się z odpowiednimi konsekwencjami prawnymi i organizacyjnymi. Z **symbolicznego punktu** widzenia lokalizacja ta jest jednak niemal idealna. Miejsce to ma duże **znaczenie kulturowe**, a dzięki swojemu położeniu „pomiędzy" Niemcami a Polską w szczególny sposób odzwierciedla **transgraniczny charakter** przedsięwzięcia. Istnieją jednak znaczne przeszkody praktyczne. Trudno będzie pozyskać **dwujęzyczny i wykwalifikowany personel** za **wynagrodzeniem na poziomie polskim**, ponieważ dla osób posługujących się obydwoma językami bardziej atrakcyjne jest zatrudnienie w Niemczech.

Ponadto należy pilnie sprawdzić, czy lokalizacja znajduje się na **terenie zalewowym**. Wynik tej analizy może mieć decydujące znaczenie zarówno dla możliwości uzyskania pozwolenia, jak i dla wymagań budowlanych. Ogólnie rzecz biorąc, realizacja projektu w tej lokalizacji wiązałaby się z **wysokimi kosztami**. Ma to tym większe znaczenie, że w Gubinie stoi wiele pustych budynków o historycznej wartości architektonicznej, które można rozważyć jako alternatywę. Należy zatem starannie rozważyć symboliczne zalety tej lokalizacji w stosunku do ryzyka prawnego, kadrowego i finansowego.

- **Renowacja fary miejskiej przy ul. Jana Pawła II w Gubinie**

O odbudowę fary miejskiej starają się w szczególności niemieckie stowarzyszenie „Förderverein zum Wiederaufbau der Stadt- und Hauptkirche in Gubin als Zentrum für Kultur und Kommunikation e. V." oraz polska Fundacja Fara Gubińska – Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich. To właśnie dzięki ich wspólnemu zaangażowaniu udało się już uratować wieżę i przywrócić do niej dostęp. Nie ma jednak realnej koncepcji zagospodarowania obiektu, między innymi dlatego, że **koszty renowacji** pozostałej części budynku **są bardzo wysokie**. Dodatkowo muzeum mieszczące się w tym budynku, podobnie jak w przypadku Wyspy Teatralnej, podlegałoby prawu polskiemu, co wiązałoby się z odpowiednimi konsekwencjami dla podmiotu zarządzającego i funkcjonowania obiektu.

- **Odbudowa willi Wolfa autorstwa Miesa van der Rohe, Park Waszkiewicza, Gubin**

Również na rzecz odbudowy Wilii Wolf działa **stowarzyszenie wspierające** (Förderverein zum Wiederaufbau der Villa Wolf von Ludwig Mies van der Rohe e. V. z siedzibą w Berlinie). Muzeum lokalne nadałoby temu budynkowi funkcję wykraczającą poza tematykę **architektury modernistycznej**. Połączenie to wydaje się jednak nie do końca spójne, ponieważ profil merytoryczny muzeum i znaczenie budynku z punktu widzenia historii architektury pasują do siebie tylko w ograniczonym stopniu. Wyraźną zaletą tej lokalizacji jest jej prawdopodobna międzynarodowa **atrakcyjność**: odbudowane dzieło Miesa van der Rohe przyciągnęłoby miłośników architektury z całego świata, a tym samym zapewniłoby muzeum odwiedzających. Przeciwko temu przemawia fakt, że willa znajduje się bardzo **daleko od granicy**, przez co bezpośredni kontekst przestrzenny związany z polsko-niemieckim sąsiedztwem zostałby w dużej mierze utracony.

- **Nowe przeznaczenie dawnego Muzeum Miejskiego, ul. 3 Maja 2, Gubin**

Budynek ma **dużą wartość symboliczną**, ponieważ do 1945 roku mieściło się w nim muzeum miejskie ówczesnego, jeszcze niepodzielonego Guben. Muzeum w tym miejscu bezpośrednio nawiązywałoby do tej tradycji. Jednak **plany nowego właściciela budynku są niejasne**. Ponadto muzeum w tej lokalizacji, podobnie jak w przypadku Wyspy Teatralnej oraz fary miejskiej podlegałoby prawu polskiemu. Wreszcie budynek **nie znajduje się** wystarczająco **blisko granicy**, aby umożliwić przestrzenne doświadczenie związku z granicą.

Kwestie kadrowe

Na obecnym etapie nie da się jeszcze dokładnie zaplanować zapotrzebowania kadrowego (ani pod względem liczby pracowników, ani kwalifikacji). Najważniejszym wymogiem wobec personelu jest **dwujęzyczność** zarówno przy opracowywaniu treści, jak i w codziennych kontaktach z odwiedzającymi oraz partnerami. Już na etapach nawiązywania współpracy (etap 1 i 2) pilnie potrzebny jest personel dwujęzyczny, dlatego zaleca się jak najszybsze rozpoczęcie współpracy z **dwujęzycznymi współpracownikami zewnętrznymi, pracującymi na zasadzie wolnych zawodów**.

Zespół muzealny powinien składać się w miarę możliwości z równej liczby pracowników polsko-niemieckich. Również zespół kuratorów, który opracowuje ekspozycję muzealną, musi składać się **z osób posiadających kwalifikacje muzealne z obu krajów**, aby rzeczywiście reprezentować obie

perspektywy i wypracować wspólną narrację. Kwestie kadrowe zależą ponadto od lokalizacji muzeum. Uważa się, że ze względu na różnicę w wynagrodzeniach między Guben a Gubinem trudno będzie pozyskać dobrych, dwujęzycznych pracowników.

5 Podsumowanie

Dwumiasto Gubin-Guben leży na obrzeżach **regionu Łużyc**, **przechodzącego przemiany strukturalne -** regionu, który w nadchodzących latach będzie musiał w coraz większym stopniu otwierać się na świat i na nowo zdefiniować swoją pozycję w europejskiej przestrzeni przygranicznej. Polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie może mieć tutaj znaczenie wykraczające daleko poza lokalny kontekst: ma ono potencjał, by nadać dwumiastu **profil miejski**, który wyraźnie wyróżni je spośród innych gmin Łużyc przechodzących restrukturyzację. Ponadto Gubin i Guben mogłyby stać się dzięki temu **projektem modelowym dla innych miast podzielonych** wzdłuż granicy Odry i Nysy.

Gubin i Guben mają już **ugruntowaną praktykę współpracy**, którą należy rozwijać: od dziesięcioleci oba miasta dzielą infrastrukturę techniczną - na przykład wspólną oczyszczalnię ścieków - i tym samym już wcześnie wykazały się **pragmatycznym, transgranicznym duchem pionierskim**. Ta praktyczna historia współpracy stanowi zasób, który dotychczas rzadko był eksponowany w muzeach lub opowiadany – pokazuje jednak, że to dwumiasto jest już **miejscem żywego sąsiedztwa**, któremu brakuje **widocznej, wspólnej siedziby instytucjonalnej**. Właśnie ta szczególna tożsamość dwumiasta - ani czysto polska, ani czysto niemiecka, lecz ukształtowana w sposób transgraniczny - potrzebuje miejsca, w którym można ją zebrać, opowiedzieć i dalej rozwijać.

Z tym wiąże się **potrzeba społeczna** wykraczająca daleko poza Gubin i Guben: w czasach nasilających się tendencji narodowych partykularyzmów w Europie muzeum może pełnić rolę miejsca spotkań i **widocznego zaangażowania na rzecz społecznej, transgranicznej spójności** – funkcja ta cieszy się obecnie dużym zainteresowaniem w logice finansowania fundacji i programów publicznych i regularnie pojawia się jako priorytet w bazach danych dotacji. Muzeum stwarza szansę na zebranie, wzmocnienie i publiczne uwidocznienie **zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego** po obu stronach Nysy, które dotychczas często pozostawało w cieniu. Co więcej, mogłoby powstać nowe miejsce, w którym mieszkańcy chętnie spędzają czas: muzeum może sprawiać radość!

Na poziomie muzealnym istnieje ponadto konkretna **potrzeba podjęcia działań merytorycznych**: dotychczasowe koncepcje zbiorów po stronie polskiej i niemieckiej rozwijały się oddzielnie i powinny zostać profesjonalnie połączone. Ponadto w wielu miejscach zaangażowanie opiera się na pracy społecznej, podczas gdy kontynuacja tej działalności często nie jest zapewniona. Istniejące Muzeum Miasta i Przemysłu w Guben wymaga **aktualizacji zarówno pod względem merytorycznym**, **jak i muzealnym**, aby sprostać perspektywie obu miast oraz zapewnić nowoczesną, opartą na dialogu formę prezentacji, zamiast nadal opowiadać historię miasta wyłącznie z perspektywy narodowej. Co więcej, w 2035 roku zbliża się 800. rocznica założenia miasta, do której muzeum mogłoby wnieść znaczący wkład.

Projekt przyczynia się również do **rozwoju turystycznego** regionu. Już teraz obserwuje się duże zainteresowanie ze strony turystów rowerowych i wodnych, którzy pragną poznać region Nysy i jego historię pogranicza. Muzeum sąsiedzkie mogłoby tu pełnić rolę punktu przyciągania turystów, pozycjonując dwumiasto jako **samodzielny cel podróży w kontekście historii przemysłowej i Łużyc jako pogranicza** oraz sensownie uzupełniając istniejące sieci turystyczne.

Aby to zrealizować, na zakończenie należy sformułować następujące podstawowe zalecenia:

- **Trwała i strukturalno-strategiczna współpraca podmiotów polskich i niemieckich** oraz **powiązanie istniejących i przyszłych ofert** z dziedziny kultury ma ogromny potencjał, zwłaszcza dla projektu muzealnego. Konieczne jest tutaj **rozbudowywanie kontaktów osobistych** oraz **ciągłe wsparcie językowe**, dopóki personel nie będzie dwujęzyczny.[67]
- Polsko-niemieckie muzeum sąsiedzkie kryje w sobie realny potencjał dla rozwoju regionalnego i gminnego, a także dla dalszej integracji dwumiasta. Wartość dodaną działalności muzealnej - spójność i tożsamość, spotkania i wymiana, edukacja i spędzanie wolnego czasu - można osiągnąć już teraz poprzez **stopniowe intensyfikowanie działań**, ich tłumaczenie, tworzenie transgranicznych sieci kontaktów i komunikację, które już istnieją i które będą dalej rozwijane i uzupełniane w ramach laboratorium muzealnego.
- Polsko-niemiecka **Wspólna Komisja Euromiasta Gubin-Guben jest głównym gremium**, które w perspektywie średnioterminowej może zapewnić sukces realizacji projektu muzeum. Prezentacja projektu i wotum Wspólnej Komisji są niezbędne, aby pozyskać jak najwięcej **zwolenników i osób propagujących** tę inicjatywę.

Nawet jeśli lista zadań i wyzwań jest długa, należy „po prostu" działać dalej – małymi krokami i według zasady jak równy z równym.

[67] Doświadczenia zebrane w ramach tego projektu po raz kolejny pokazały, że osoby działające w regionie przygranicznym potrzebują stałego, strukturalnego i nieskomplikowanego finansowania usług tłumaczeń ustnych i pisemnych, ponieważ zbyt mało podmiotów jest dwujęzycznych. Takie pośrednictwo językowe zapewnia bezpośrednią wymianę, bez której żaden projekt nie może przynieść oczekiwanych rezultatów.

6 Aneks

Bibliografia i źródła

Guben

Jajeśniak-Quast, Dagmara; Stoklosa, Katarzyna: Geteilte Städte an Oder und Neiße: Frankfurt (Oder) – Slubice, Guben – Gubin und Görlitz – Zgorzelec 1945-1995 [Miasta podzielone nad Odrą i Nysą: Frankfurt nad Odrą – Słubice, Guben – Gubin oraz Görlitz – Zgorzelec 1945–1995], Frankfurter Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Ostmitteleuropas, tom 5, 2000

Kuszyk, Karolina: In den Häusern der anderen. Spuren deutscher Vergangenheit in Westpolen, [Poniemieckie], Ch. Links Verlag, 2022

Rada, Uwe: Zwischenland: Europäische Geschichten aus dem deutsch-polnischen Grenzgebiet [Kraina pośrednia: europejskie opowieści z polsko-niemieckiego pogranicza], Bebra Varlag, 2004

Rohnstock, Katrin; Jacobsen, Heike: Guben. Vergangenheit – Gegenwart – Zukunft. Geschichten aus drei Erzählsalons [Guben. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość. Opowieści z trzech salonów opowieści], Berlin: Rohnstock Biografien, 2023

Stoklosa, Katarzyna: Grenzstädte in Ostmitteleuropa: Guben und Gubin 1945 bis 1995, Frankfurter Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Ostmitteleuropas [Miasta graniczne w Europie Środkowo-Wschodniej: Gubin i Guben w latach 1945–1995, Frankfurckie studia nad historią gospodarczą i społeczną Europy Środkowo-Wschodniej], tom 9, 2003

Gubin

Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Gubińskiej, „Zeszyty Gubińskie", różne roczniki

Muzeum

Niemiecki Związek Muzeów (red.): Leitfaden zur Erstellung eines Museumskonzepts [Przewodnik po tworzeniu koncepcji muzealnej], 2011

Niemiecki Związek Muzeów (wyd.): Leitfaden Standards für Museen [Przewodnik po standardach dla muzeów], 2023

Międzynarodowa Rada Muzeów (ICOM): Ethische Richtlinien für Museen von ICOM [Wytyczne etyczne dla muzeów ICOM], 2022

Związek Muzeów Brandenburgii (wyd.): Displaced Collections. Verlagerung von Museumsgut im polnisch-deutschen Kulturraum als Folge des Zweiten Weltkriegs [Displaced Collections. Przeniesienie zbiorów muzealnych w polsko-niemieckiej przestrzeni kulturowej w wyniku II wojny światowej], „Museumsblätter", nr 41, 2022

Związek Muzeów Brandenburgii (wyd.): Verlustsache: Märkische Sammlungen. Die Brandenburger Museumslandschaften in Krieg und Nachkriegszeit [Zaginione: Zbiory marchijskie. Krajobraz muzealny Brandenburgii w czasie wojny i w okresie powojennym], „Museumsblätter", nr 42, 2023

Związek Muzeów Brandenburgii (red.): Zukunft.Stadt.Museum. Gemeinsam den Wandel gestalten Przyszłość. [Miasto. Muzeum. Wspólne kształtowanie zmian], „Museumsblätter", nr 43, 2023

Ekspertyzy

Brune, Cord: Restauratorische Bewertung der Sammlung Heimatmuseum Spruker Mühle [Ocena konserwatorska zbiorów Muzeum Regionalnego Spruker Mühle], 2021

Brune, Cord: Gutachten Scheune Sprucker Mühle und Empfehlung [Ekspertyza dotycząca stodoły w Sprucker Mühle oraz zalecenia], 2021

Hirte, Christian: Gutachten zur Sammlung des Gubener Heimatmuseums in der Sprucker Mühle [Ekspertyza dotycząca zbiorów Muzeum Regionalnego w Guben w młynie Sprucker Mühle], 2021

kolektyw stadtsucht, TREBSCHUH architektur: Machbarkeitsstudie – Grenzübergreifendes Kooperationszentrum Guben | Gubin [Studium wykonalności – Transgraniczne Centrum Współpracy Guben | Gubin], 2021

Ministerstwo Nauki, Badań Naukowych i Kultury Brandenburgii (wyd.): Kulturplan Lausitz. Wir gestalten Kultur! [Plan kulturalny Łużyc. Tworzymy kulturę!], 2021

Taubenberger, Martina: Gutachten als Grundlage einer neuen Museumskonzeption für ein deutsch-polnisches Museum in Guben/Gubin [Ekspertyza stanowiąca podstawę nowej koncepcji muzeum polsko-niemieckiego w Guben/Gubinie], 2023

Strategie „ " i koncepcje

Warsztaty przyszłości Łużyc (wyd.): Kulturstrategie Lausitz [Strategia kulturalna Łużyc], 2025

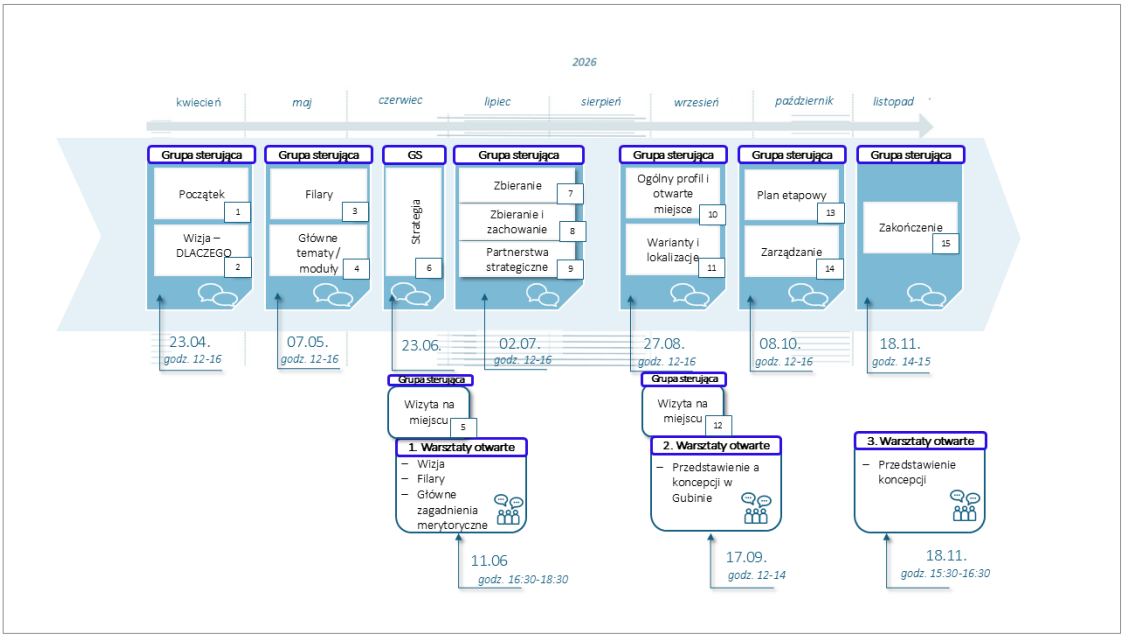
Ministerstwo Finansów i ds. Europy Kraju Związkowego Brandenburgii: Nachbarschaftsstrategie Brandenburg-Polen. Strategie des Landes Brandenburg für die nachbarschaftliche Zusammenarbeit im deutsch-polnischen Verflechtungsraum [Koncepcja sąsiedztwa Polska-Brandenburgia. Koncepcja Kraju Związkowego Brandenburgia dla współpracy sąsiedzkiej w polsko-niemieckim obszarze powiązań], 2022

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion: „Sprewa-Nysa-Bóbr" (wyd.): Wizja 2030. Plan rozwoju i działania Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2021–2027, 2020

ImPuls Brandenburg e. V. – Landesverband für Soziokultur, Popularmusik und Festivals: How-To Dritter Ort [How-To Trzecie Miejsce], 2024

Miasto Guben: 2. Fortschreibung des Integrierten Stadtentwicklungskonzeptes (INSEK) für die Stadt Guben [2. aktualizacja Zintegrowanej koncepcji rozwoju miasta (INSEK) dla miasta Guben], 2025

Proces partycypacyjny

Ilustracja 16 : Przegląd procesu partycypacyjnego, opracowanie własne

Członkowie grupy sterującej

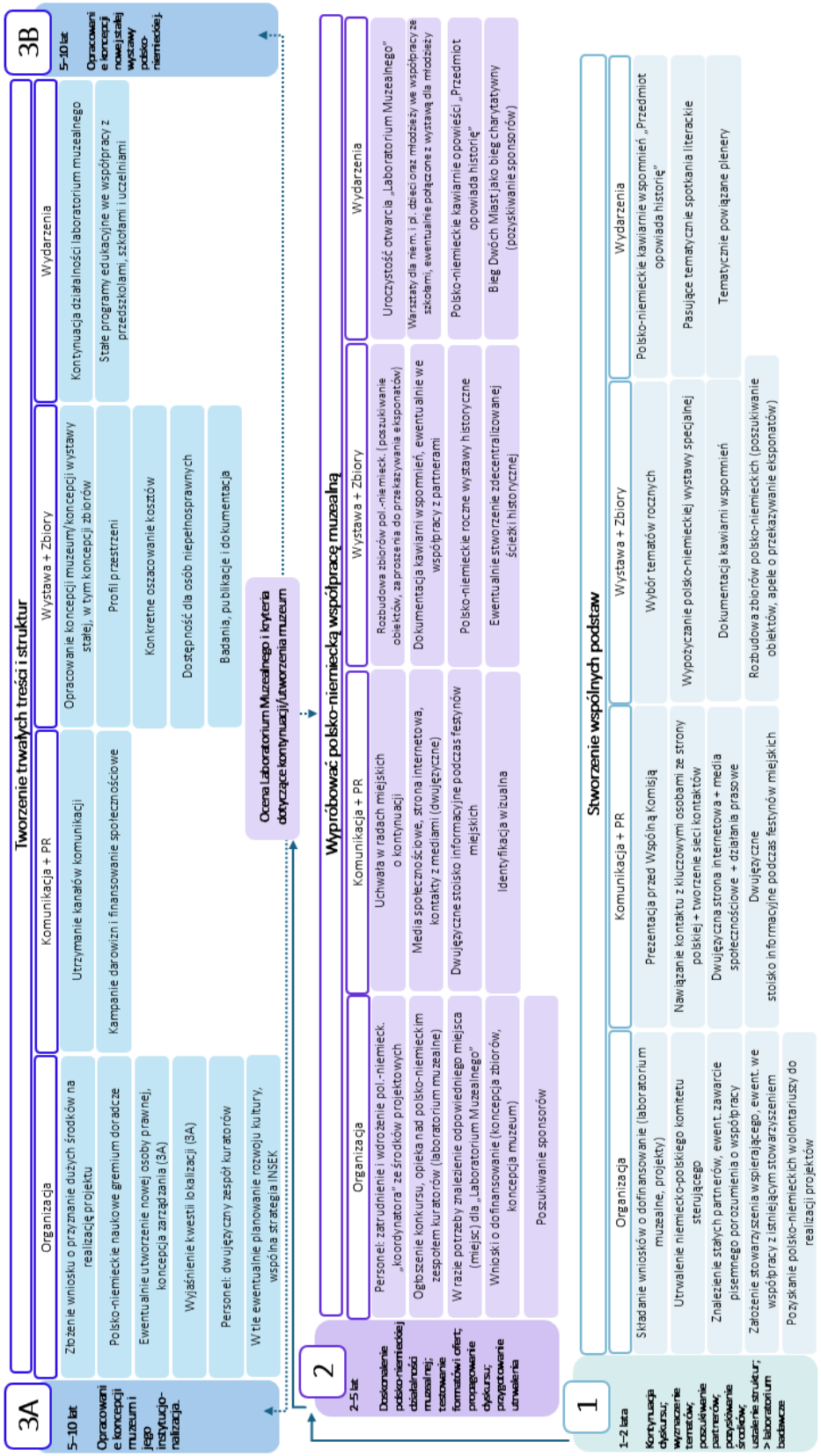
Autorki serdecznie dziękują wszystkim uczestnikom za zaangażowanie, częściowo burzliwe dyskusje oraz liczne pytania i pomysły.

- Fred Mahro, burmistrz miasta Gubin
- Zbigniew Bołoczko, burmistrz miasta Gubin
- Vincent Birkenhagen, koordynator ds. kultury miasta Guben
- Heike Mahro, była dyrektorka Muzeum Miasta i Przemysłu
- Andreas Eckert, przewodniczący Rady ds. Sztuki i Kultury w Guben
- Monika Birkholz, przewodnicząca komisji SBJK (komisji ds. spraw społecznych, edukacji, młodzieży i kultury)
- Stefan Pilaczyński, przewodniczący Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Gubińskiej
- Paweł Wojtecki, Komisja Kultury, Oświaty, Młodzieży, Sportu i Turystyki
- Joanna Kwiecień, Biuro Promocji, Strategii i Pozyskiwania Funduszy Miasta Gubin
- dr Arne Lindemann, dyrektor biura Stowarzyszenia Muzeów Brandenburgii
- Diethelm Pagel, Stowarzyszenie „Gubener Tuche und Chemiefasern e. V.”

W kwestiach merytorycznych konsultowano się z:

- Kerstin Geilich, dyrektor stowarzyszenia MuT – Marketing und Tourismus Guben e. V.
- dr Christian Hirte, konsultant muzealny i rzeczoznawca
- Anne Schemainda, pracownica Muzeum Miejskiego i Przemysłowego
- Lorenz Münderlein, archiwista miejski w Guben

Grafika planu etapowego

Ilustracja 17 : Cały plan etapowy, opracowanie własne

Spis ilustracji

Ilustracja 1 : Widok przez Nysę na Wyspę Teatralną w Gubinie i budynek D w Guben, zdjęcie: complan Kommunalberatung 1

Ilustracja 2 : Krajobraz muzeów i wystaw, opracowanie własne 9

Ilustracja 3 : Zalecenia dotyczące etapów postępowania, opracowanie własne 13

Ilustracja 4 : Elementy misji muzeum, opracowanie własne 16

Ilustracja 5 : Schematyczne przedstawienie możliwego podziału treści historycznych, opracowanie własne 17

Ilustracja 6 : Główne zagadnienia merytoryczne (moduły) prezentacji muzealnej, opracowanie własne 18

Ilustracja 7: Polsko-niemieckie laboratorium muzealne, opracowanie własne 19

Ilustracja 8: Witryna Laboratorium Muzealnego w Kyritz, zdjęcie: complan Kommunalberatung 22

Ilustracja 9 : Przykładowy temat roczny, opracowanie własne 25

Ilustracja 10 : Trasa „Roter Faden" [wątek przewodni] w Hanowerze, zdjęcie: Hannover Marketing und Tourismus GmbH 27

Ilustracja 11 : Trzy fazy planu etapowego, opracowanie własne 32

Ilustracja 12 : Pierwsza faza planu etapowego, opracowanie własne 33

Ilustracja 13 : Druga faza planu etapowego, opracowanie własne 35

Ilustracja 14 : Trzecia faza planu etapowego, opracowanie własne 36

Ilustracja 15 : Możliwe podmioty prowadzące, opracowanie własne 40

Ilustracja 16 : Przegląd procesu partycypacyjnego, opracowanie własne 49

Ilustracja 17 : Cały plan etapowy, opracowanie własne 50